Ўзбекистон - келажаги буюк давлат

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг газетаси

13 ОКТЯБРЬ, ЧОРШАНБА № 199 (694).

Сотувда эркин нархда. 1993 йил.

ВАТАН, ЭЛ МАНФААТИ - МУҚАДДАСДИР

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг халқ депутатлари Сирдарё вилоят кенгаши сессиясида сўзлаган нутқи

Ассалому алайкум, азиз дўстлар!

Аввало, фурсатдан фойдаланиб, сиз депутатларга ва сиз орқали Сирдарё вилоятининг барча меҳнаткашларига эзгу ҳурмат-эҳтиромимни изҳор этмоқчиман. Шу кунларда сизлар ҳам мустақил республикамизнинг барча меҳнаткашлари каби ғоят мураккаб келган хўжалик йилининг сарҳисобини қилмоқдасиз. Сирдарё вилояти меҳнаткашларининг бағри унинг бепоён замини каби кенг, очиқ ва саховатлидир. Бу ерда ҳар бир мисқол ҳосил нақадар катта меҳнат ва мустаҳкам ирода, ақл ва идрок, сабот ва матонат эвазига етиштирилишини ҳаммамиз яхши биламиз.

Жонажон Ўзбекистонимизнинг бугуни ҳамда эртаси ҳақидаги аниқ ва қатъий йўлимизни Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош ассамблеясининг 48-сессиясида сўзлаган нутқимда яна бир марта баён этганимдан хабарингиз бор. Ўшанда таъкидлаганимдек, биз аниқ тарихий вазиятга, ўзбек халқининг руҳияти ва анъаналарига асосланиб, ўз ислоҳотларимизнинг асосий тамойилларини ишлаб чиқдик ва бу йўлда дастлабки самарали қадамлар қўйилди. Ана шу эзгу ниятларни амалга ошириш юртимизда истиқомат қилаётган ҳар бир фуқаронинг, айниқса зиммасига масъулият юклатилган ҳар бир катта-кичик раҳбарнинг муқаддас бурчидир. Шу билан бирга, ҳар биримизнинг Ўзбекистонинг келажаги йўлидаги фидойилигимизни, ватанпарварлигимизни, имон ва инсофимизни қаттиқ синовдан ўтказадиган тарихий давр келди.

Албатта, Россияда рўй бераётган воқеалар ҳаммамизни ташвишга солмоқда. Чунки уларнинг бизга бевосита таъсири бор. Бу фожиали воқеаларнинг асосий сабаби, илдизи нимада?

Шўро салтанати парчаланиб кетгач, ҳамма мустақил республикалар каби, Россия ҳам ўзига хос тараққиёт йўлини танлаб олди. Менимча, ана шу йўл танлашда, иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишда шошма-шошарлик қилинди. Ҳам сиёсатда, ҳам иқтисодда, ҳам маънавиятда одамларнинг руҳияти, дунёқарашига мос йўл танланмади. Бировларнинг гапига кириб, «шок терапияси» деб, ислоҳотлар сунъий равишда тезлаштирилди. Баъзи ижтимоий табақаларнинг эътиқоди назарга олинмади, тарихи оёқости қилинди. Одамларнинг турмуш даражаси пасайди. Натижада одамлар ўртасида зиддият, жамиятда бўлиниш рўй берди. Ҳокимият талашиш, одамларнинг бошини айлантириб ўзига қаратиш бошланди.

Бошқа давлатни, у амалга ошираётган ишларни танқид қилиш нотўғри. Лекин, нима бўлсаям, одамлар озор чекмаслиги, қон тўкилмаслиги керак. Мен Борис Ельцин, Виктор Черномирдин билан телефон орқали суҳбатда ҳам уларга шу гапларни айтдим. Ўзбекистон халқи сизларга, Россия халқига фақат тинчлик тилайди, сизда тинчлик бўлса, бизда ҳам осойишталик бўлади, дедим.

Бизда қўшнинг тинч — сен тинч, деган мақол бор. Тожикистон ҳақида доимо жон куйдириб гапиришимизнинг сабабини ҳам шундай тушунмоқ керак.

Аввал одамларнинг қорнини тўқ, устини бут қилайлик. Аввал иқтисод, кейин сиёсат деганларидек, оч одам мусиқани ҳам қорни билан эшитади. Қулоғига гап кирмайди. Ахир, ислоҳотлардан мақсад одамларнинг ҳаётини яхшилаш эмасми? Бошқа гаплар кейин бўлаверади. Хулоса шуки, бозор иқтисодиётига босқичма-босқич ўтишда биз ишлаб чиққан биринчи, асосий тамойилда кўзда тутилганидек, иқтисодиёт сиёсатдан устун туриши керак.

Шу нуқтаи назардан қараганда, Сирдарё вилоятида аҳвол, одамларнинг кайфияти қандай? Афсуски, қониқарли эмас.

Қадрли дўстлар!

Бугунги сессия кун тартибига қўйилган масала, назаримда, ҳаммага бир қадар маълум бўлса керак.

Қисқаси, Сирдарё вилоятидаги вазият ҳаммамизни, аввало Президент сифатида мени ташвишга солмоқда. Вилоятда кейинги пайтларда ижтимоий-иқтисодий масалаларга раҳбарлик бўшаштириб юборилди. Бу эса вазиятнинг мураккаблашувига, жойлардаги маънавий-руҳий муҳитнинг бузилишига сабаб бўлмоқда.

Камчиликлар, йўл қўйилаётган нуқсонлар ҳақида гапирар эканмиз, биринчи навбатда режалар бажарилиши, ишлаб чиқаришнинг аҳволи, одамларнинг таъминоти, кайфияти, кун кечириши, хавфсизлигини таъминлаш масалаларига, умуман, Сирдарё вилоятида раҳбарлик ишлари қандай бораётганига эътибор бермоқ зарур. Сиёсий, иқтисодий, маънавий ҳаётимизга ислоҳотлар татбиқ этилаётгани, мамлакатимизда қабул қилинган қонунлар, фармонлар қай даражада бажарилаётганини ҳисобга олиб, вазиятни баҳолашимиз лозим.

Вилоятдаги ижтимоий аҳвол, ишни ташкил қилиш, олдимизда турган муаммоларни, вазифаларни ҳал этиш йўлида халқни, меҳнаткашларимизни бирлаштириш, жипслаштириш, уларга аниқ йўл кўрсатиш, бошчилик қилиш масалалари атрофлича ўрганилди, тегишли текширишлар, суҳбатлар ўтказилди. Кўпчилик ноиблар, раҳбарлар, ишчилар, фахрийларнинг, умуман айтганда шу эл-юрт жонкуярларининг хулосаси шуки — вилоятдаги бугунги аҳвол қониқарли эмас.

Вилоятда ишлаб чиқариш ҳажми пасайиб бормоқда. Саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш ўтган йили 1991 йилга нисбатан 92,3 фоизга уддаланган бўлса, жорий йилнинг 9 ойи мобайнида 1992 илнинг шу давридагига нисбатан 90,5 фоизга бажарилган, холос.

Айниқса, шаҳар ва туманларда саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни назорат қилиш эътибордан четда қолган.

Чет эл фирмалари билан қўшма корхоналар ташкил қилишдек замон талабига вилоятда етарли эътибор берилмаётир. Ҳозир рўйхатдан ўтган 5 та қўшма корхонадан атиги 2 таси фаолият кўрсатяпти. 493 та кичик корхонадан 52 таси, 47 та ширкатдан 12 тасидагина халқ истеъмоли маҳсулотлари ишлаб чиқарилмоқда. Бу тизимда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар умумий халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш ҳажмининг ҳаммаси бўлиб 5 фоизини ташкил этади, холос.

Бозор иқтисодиётига ўтишда мулкни хусусийлаштириш, давлат тасарруфидан чиқаришнинг аҳамиятини бир қанча туман ҳокимлари унутиб қўйган. Бунга керагича мисоллар келтириш мумкин.

Капитал қурилиш соҳасида бирмунча ишлар қилинганига қарамай, уй-жойларни фойдаланишга топшириш, янги уй-жойлар қурилишни режалаштириш ўта суст амалга оширилмоқда.

Аҳолининг аҳволини ҳисобга олсак, бугунги энг долзарб масалалардан бири — халқни ичимлик суви ва газ билан таъминлашдир. Афсуски, бу соҳада қилинаётган ишлар ҳам ҳеч кимни қониқтиролмайди — режа атиги 50 фоиздан зиёдроқ қилиб бажарилган, холос. Кўпгина туманларда эса аҳолини марказлаштирилган ичимлик суви билан таъминлаш бор-йўғи 22—50 фоизга уддаланган.

Аҳолини иш билан таъминлаш борасида ташкилотчилик, ташаббускорлик сезилмаётир. Жойларда тузилган меҳнат биржалари аксарият ҳолларда зиммаларига юкланган вазифаларни бажармаяпти. Ўтган давр мобайнида улар 675 нафар кишини ишга жойлаштирган, холос. Ваҳоланки, рўйхатга олинган 17 минг нафар ишсизга йил охирига бориб яна 2 минг киши қўшилиши кўзда тутилмоқда. Айни вақтда ташкилот, корхона ва хўжаликларда 1200 иш жойи бўш тургани меҳнат биржалари ва раҳбарлар эътиборидан четда қолаётганига нима дейсиз?! Ахир, одамларни иш билан таъминлаш, даромад олиши, турмуш даражасини яхшилаш учун қайғуриш бозор иқтисодиётига ўтилаётган пайтда муҳим аҳамият касб этишини раҳбарлар наҳотки тушунмаса?

Қишлоқ хўжалиги соҳасида ҳам аҳвол яхши эмаслиги кўзга ташланади. Деҳқончилик саноати уюшмаси хўжаликлари ўтган йили қониқарсиз ишлагани сабабли уларнинг молиявий кўрсаткичлари жуда паст бўлди. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини давлатга сотиш режалари 12 асосий турдаги маҳсулотдан 6 таси, яъни 50 фоизи бўйича бажарилмай қолган. Асосий даромад манбаи бўлган пахта 93,7, сабзавот 94,4, узум 76,4, сут 92,8 тухум 72,5, асал 16,4 фоизга бажарилди.

Бунинг асосий сабаби суғориладиган майдонлардан фойдаланиш даражаси пасайиб кетгани ва агросаноат бирлашмасидаги **ходимларнинг масъулиятсизлиги, ихтисоси бўйича билими пастлиги, нотўғри танланганидир.**

Ўтган йили чорвачиликни ривожлантириш ва унинг маҳсулдорлигини ошириш борасидаги ишлар ҳам талаб даражасида бўлмади. Чорвачилик маҳсулотларини **ишлаб чиқариш режаси биронта турдаги маҳсулот бўйича бажарилмади. Натижада чорва маҳсулотларини сотишдан 160 миллион сўм зарар кўрилди.**

Шу йилнинг 9 ойи мобайнида қилинган ишлар натижаси шуни кўрсатадики, вилоят ҳокимлигидаги деҳқончилик мажмуига масъул раҳбарлар ҳамда шу соҳада меҳнат қилаётган ходимлар ўтган йилги йўл қўйилган камчиликлардан тегишли хулоса чиқармаган.

Чорва молларининг бош сонини кўпайтиришга етарлича аҳамият берилмагани натижасида шу йилнинг ўтган даври мобайнида барча турдаги молларнинг сони ўтган йилга нисбатан камайтириб юборилди. Шунингдек, давлатга ўтган йилдагига нисбатан 3 минг тонна сут кам сотилди.

Халқимизнинг ризқ-рўзи, асосий даромад манбаи бўлмиш пахтачиликдаги бугунги аҳвол ҳаммангизга маълум. Мен кўп йиллар мобайнида республикада пахта етиштириш аҳволини кузатиб келаман. Лекин Сирдарё вилояти ҳеч қачон бу йилгидек оқсамаган, пахта тайёрлашда энг орқада қолмаган эди. Бу нима дегани ўзи? Сирдарё деҳқонлари, миришкорлари ҳар доим бошқалар учун ўрнак эди-ку! Мана шу чўлларни ўзлаштирган, обод қилган одамлар қани? Сирдарёликларнинг бошқалардан нима камчилиги бор? Бу юртда жонкуярлар йўқми? Бор! Фақат уларнинг бошини қовуштириш, бир мақсад сари йўналтириш йўқ. Уларнинг меҳнатини қадрлаш, рози қилиш йўқ. Юзингизга айтаман, сизлар меҳнатда тобланган одамларсиз. Бундай заҳматкаш, сабр-қаноатли халқни топиш қийин. Лекин кейинги йилларда қандай янгилик, қандай ташаббус билан чиқдинглар?

Режадаги пахтанинг маълум миқдори ва ортиғини хўжаликлар ихтиёрида қолдириш тўғрисидаги фармонни бажаришда ҳам жуда катта камчиликларга йўл қўйилган. Бундан кўп ҳолларда қўли эгри, **нописоф, қишлоқ хўжалигига умуман алоқаси бўлмаган кимсалар мўмай пул ишлаш учун фойдаланган.**

Қачонгача бойликни деҳқон яратиб, фойдасини бошқалар кўради? Нега уларга жазо бермаймиз? Бунинг сабабини биламиз, кейин айтаман.

Бундан ташқари, вилоят агросаноат уюшмасига қарашли хўжаликларда камомад, ўринсиз харажатлар ва талон-торожчилик ҳолларини бартараф этиш бўйича кўрилаётган тадбирлар ҳам қониқарли эмас. 1993 йилнинг 9 ойи мобайнида камомадлар акс этган 38 та тафтиш ҳужжатлари прокуратура ва ички ишлар идораларига берилган бўлса-да, **ҳанузгача кўриб чиқилмаган.** Бунга сабаб нима!

Жиноят жазосиз қолиши оқибатида хўжаликларда мулкни талон-торож қилиш ҳамда четга рухсатномасиз маҳсулот олиб чиқиб кетиш ҳоллари такрорланмоқда.

Республика раҳбариятининг аҳолини дон ва ёнилғи маҳсулотлари билан таъминлаш борасида қилаётган ишига тўсиқлар қўйиляпти.

Дон маҳсулотлари республикамизга валюта ҳисобига олиб келиниб турган бир вақтда туман ҳокимларининг кўрсатмасига асосан 1000 тонна буғдой чорва молларига озуқа ҳисобида бериб юборилган. Бунинг тагида жиноят борлиги ҳаммамизга аниқ бўлиши керак.

Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислоҳотни янада чуқурлаштириш тадбирлари тўғрисида»ги ҳамда «Республика чорвачилигида иқтисодий ислоҳотни чуқурлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорларини бажариш юзасидан қилинаётган ишлар талаб даражасида эмас. Бугунгача 10 та хусусийлаштирилган фермада гўшт ва сут етиштириш режаси бажарилмаган.

Хўжалик раҳбарлари ва мутахассисларнинг айби билан вилоятда иқтисодий ислоҳотни амалга оширишда ички механизмларнинг ишлаб кетиши қийин бўлмоқда. Хўжаликларда мулкка бўлган муносабат деярли ўзгармаяпти.

Бугунги кунда вилоятда 650 фермер хўжалиги фаолият кўрсатаётир. Булардан 455 тасига 15 минг ўрнига 3 минг гектаргина ер ажратилган. 200 фермерга эса умуман ер берилмаган. Буни қандай тушунмоқ керак?

Аҳолининг соғлиғини сақлаш, улар ҳақида ғамхўрлик қилиш давр талабларига тўла жавоб бермайди. Вилоятда оналар ва болалар ўлимининг олдини олиш учун барча имкониятлар ишга солиняпти деб айта олмаймиз.

Халқ таълими ва мактабгача тарбия муассасалари ишидаги жиддий камчиликлар бартараф этилмаётир. Мактаб, ҳунар-техника билим юртлари ва мактабгача тарбия муассасаларида таълим-тарбия бериш шу тизимга қўйилган талабларга жавоб бермайди. **Ўқитиш ҳамон эскича.** Умумий таълим мактабларида 100 дан ортиқ фан ўқитувчилари етишмайди.

Халқ таълими соҳасида Президент Фармонларининг бажарилиши талаб даражасида эмас. Уй-жойларни хусусийлаштириш учун ариза берган 5344 ўқитувчидан кўпининг илтимоси қондирилмаган. Нега келажак авлодни тарбиялайдиган, унга билим берадиган ўқитувчига бундай муносабатда бўлаяпмиз? Бу фармонни чиқарганимизга неча йил бўлди? Бунга ким жавоб беради?

Биринчи—бешинчи синф ўқувчиларига бепул нонушта бериш ҳам қониқарсиз аҳволда. Уларга кўп ҳолларда фақат чой ва нон берилмоқда. 1993 йилнинг биринчи ярим йиллигида боғчада тарбияланувчиларга тегишли маҳсулотларнинг атиги 30—50 фоизи берилган. Бунга нима деса бўлади? Бунинг ҳаммасига сабаб ўғрилик, юлғичлик эмасми? Нега шундай одамларнинг башарасини очиб ташламаяпмиз? Мактабларни қишки мавсумга тайёрлаш ишлари ҳам қониқарсиз экани нега ҳеч кимни ташвишга солмайди?

(Давоми 2-бетда).

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасида

«Экология ва саломатлик» икки йиллигини ўтказиш тўғрисида

ЎЗБЕКИСТОН Республикаси Вазирлар Маҳкамаси «Экология ва саломатлик» икки йиллигини ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилди.

Қарорда «ЭКОСАН» Халқаро экология ва саломатлик фонди, Республика Давлат табиатни муҳофаза этиш қўмитаси ва Соғлиқни сақлаш вазирлигининг Ўзбекистонда «Экология ва саломатлик» икки йиллигини ўтказиш тўғрисидаги таклифи қабул қилинди. Ўзбекистон Республикасининг «Экология ва саломатлик» (1994 — 1995 й.) ижтимоий тармоқлараро дастури тасдиқланди.

Вазирликлар, идоралар, концернлар ва ассоциацияларга 1994 — 1995 йилларда атроф-муҳитни муҳофаза қилиш бўйича юқорида келтирилган дастурда назарда тутилган тадбирларнинг сўзсиз бажарилишини таъминлаш топширилди.

«ЭКОСАН» жамғармасининг таклифидан келиб чиққан ҳолда «Экология ва саломатлик» икки йиллигини ўтказиш дастурида кўзда тутилган тадбирларни мувофиқлаштириш мақсадида жамғарманинг ижроия дирекциясини тузишга қарор қилинди.

Давлат телерадиокомпаниясига, Ўзбекистон Миллий ахборот агентлигига (Ўзбекистон Республикасида ўтадиган «Экология ва саломатлик» икки йиллигининг мақсад ва вазифаларини оммавий ахборот воситалари орқали кенг ёритишни уюштириш топширилди.

Ушбу қарорнинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ижтимоий масалалар, фан ва маданият бўлимига юклатилди.

ҚАРОРГА ШАРҲ

Ер шарининг кўпгина минтақалари қатори Марказий Осиё ҳам кенг кўламдаги экологик ҳалокатларга бевосита туташдир. Бу, аввало, Орол денгизи фожеасига таалluқлидир. Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримов БМТ Бош Ассамблеясининг яқинда бўлиб ўтган 48-сессиясида сўзлаган нутқида бу ҳақда аниқ ва ишонарли қилиб гапирди. Жумҳурият ҳукумати атроф муҳитни ва аҳоли саломатлигини муҳофаза этиш муаммосига катта эътибор бермоқда. Ўзбекистон Республикасининг «Экология ва саломатлик» тармоқлараро дастури қабул қилингани ҳам бунинг яққол далилидир.

1994 — 1995 йилларда амалга оширилиши мўлжалланган дастур саломатликни муҳофаза этиш ва аҳоли генофондини сақлаб қолишда етакчи роль ўйнайдиган бир қатор ижтимоий-экологик муаммоларни ҳал қилишга даъват этилган.

У қуйидаги бўлимлардан иборат: атмосфера ҳавосини муҳофаза этиш, сув ресурсларини муҳофаза этиш ва оқилона фойдаланиш; ерларни асраш ва оқилона фойдаланиш; ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини асраш; чиқиндилардан иккиламчи фойдаланиш, жойлаштириш ва кўмиш: култепаларнинг тўзишини тўхтатиш ва чиқиндиларни ишлатиш; аҳолига тиббий хизмат кўрсатишни ривожлантириш; экологик билим ва тарбия.

Республикада, айниқса, саноат ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши таъсирида вужудга келган қониқарсиз аҳвол шундай дастур ишлаб чиқиш заруратини туғдирди.

Саноат ва автотранспорт корхоналари атмосферага йилига 1,3 миллион тонна атрофида заҳарли моддалар чиқармоқда. Шу боис дастурда шундай тадбирлар назарда тутилганки, уларнинг амалга оширилиши билан бу миқдорни қарийб икки баравар камайтириш имкони туғилди.

Ҳаво атмосферасининг зарарли моддалар билан бу қадар кучли зарарланишининг асосий сабаби корхоналарда чиқиндисиз технологиянинг йўқлигидир. Худди шунинг учун ҳам сув ҳавзаларига йилига 300 миллион куб метр ифлосланган оқава сувлари қуйилмоқда. Ҳолбуки, сув инсон саломатлигига таъсир этувчи энг муҳим омиллардан бири ҳисобланади. Ўзбекистон аҳолисининг яшаш шароити мавжуд сув ресурсларининг миқдори ва сифатига бевосита боғлиқ бўлиб турибди. Дастурда 1995 йилнинг охирига бориб саноатда 85 фоиз тоза сувни тежашни таъминлаш, ифлосланган оқава сувларнинг сув ҳавзаларига қуйилишини анча камайтириш, марказлашган сув таъминотини 77 фоизга етказиш, коллектор-дренаж сувлари тўпланишини тартибга солиш вазифалари қўйилганлигининг боиси шунда.

Қишлоқ хўжалигида ерлар заҳарли кимёвий дорилар билан ифлосланган. Кимёвий ўғитларнинг кўплаб солиниши оқибатида қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг сифати ва озуқлик қиммати ёмонлашиб бормоқда.

Дастурда кўзда тутилган тадбирларнинг амалга оширилиши пестицидларни қўллаш технологиясини ўзгартириш ҳисобига уларни ерларга солишни 2 — 2,5 баравар камайтириш имконини беради. Кимёвий дориларни экинларга оз миқдорда, камроқ сепиш кўзда тутилган. Дастур режаланган муддатнинг охирларига бориб минерал ўғитларни ишлатиш 1,5 баравар камайтирилади ва шунга яраша органик ўғит солиш кўпайтирилади.

Ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини муҳофаза этиш соҳасида ўрмонларни, камёб ва йўқолиб бораётган ҳайвонларни сақлаш, балиқ заҳираларини кўпайтириш, овланадиган ҳайвонлар ва ўрмон фонди ерларидан оқилона фойдаланиш, доривор ўсимликларни теришни такомиллаштириш чораларини кўриш кўзланмоқда.

Чиқиндилардан иккиламчи фойдаланиш, жойлаштириш ва кўмиш, уларни ишлатиш мақсадида дастурда бир қатор шаҳар ва туманларда қайта ишлаш заводлари ва ахлатхоналар, шунингдек яроқсиз ва таъқиқланган пестицидларни кўмиш учун махсус заҳар қабристонлари, заҳарли кимёвий моддалар ва кимёвий ўғитлар сақлаш учун омборхоналар қуриш, электр станцияларида кул-шлак чиқиндиларининг радиоактивлик даражасини назорат қилишни уюштириш назарда тутилган.

Дастурда жумҳуриятнинг ҳамма вилоятларида янги шифохоналар, поликлиникалар, соғлиқни сақлашнинг бошқа объектларини қуриш, соғломлаштириш - профилактика ишларини яхшилаш, шифохоналарда марказлаштирилган канализацияни ўрнатиш, маҳаллий тозалаш иншоотларини барпо этиш белгилаб қўйилган.

Дастурда белгиланган тадбирларни амалга ошириш қарийб 72 миллиард сўмга тушади. Бу маблағнинг 70 фоизидан кўпроғи саноат корхоналарининг ички ресурслари ҳисобидан сарфланади.

Дастурда назарда тутилаётган экологик муаммолар ва одамлар соғлиғини муҳофаза қилишга уйғун ёндошиш аҳоли турмушининг ижтимоий-экологик шароитларини бирмунча яхшилайди, атроф-муҳитни ва жумҳуриятдаги тиббий-биологик вазиятни соғломлаштиради.

«ЎЗНЕФТГАЗҚАЗИБЧИҚАРИШ» ДАВЛАТ-АКЦИОНЕРЛИК БИРЛАШМАСИ МЕҲНАТ ЖАМОАЛАРИНИНГ

Мурожаати

Азиз ватандошлар!

Мустақил Ўзбекистонимиз жаҳон ҳамжамиятига дадил қадамлар қўймоқда. Президент Ислом Каримовнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош ассамблеясининг 48-сессияси минбаридан давлатимизнинг тинчликсевар ички ва ташқи сиёсати ҳақида сўзлаган маърузасини «Ўзнефтгазқазибчиқариш» бирлашмаси меҳнаткашлари ҳам катта қувонч ва ғурур билан кутиб олдилар.

Мамлакатимиз раҳбарининг ушбу маърузаси, унинг Ўзбекистон Олий Кенгаши XIII сессиясидаги нутқи ҳамда «Ўзбекистон — бозор муносабатларига ўтишнинг ўзига хос йўли» асари барчамиз, шу жумладан биз — нефт ва газ саноати ходимлари зиммасига ҳам катта масъулият юклаган. Бирлашма жамоалари яқин йилларда нефт қазиб чиқаришни 8 млн. тонна, газ етказиб беришни 52 млрд. кубометрга етказишга қарор қилдилар.

Бирлашмамиз аъзолари мустақил республикамиз қудратига қудрат қўшадиган Кўкдумалоқ ва Мингбулоқ конларида олиб борилаётган ишларни янада жадаллаштириб, нефт ва газ қазиб чиқариш режаларини тўла амалга оширадилар, деб ишонч билдирадилар.

Мурожаат «Ўзнефтгазқазибчиқариш» Давлат-акционерлик бирлашмаси раҳбарларнинг кенгайтирилган мажлисида қабул қилинди.

ВАТАН, ЭЛ МАНФААТИ— МУҚАДДАСДИР

(Давоми. Боши 1-бетда).

«Сирдарёсавдо» концернига қарашли ташкилот ва савдо шохобчаларида савдони ташкил қилиш, аҳолини белгиланган миқдордаги моллар билан таъминлашда жуда кўп хато ва камчиликларга йўл қўйилмоқда. Натижада ажратилган озиқ-овқат ва саноат моллари аҳолига етарли миқдорда етказиб берилмаяпти.

Савдо дўконлари пештахталарида озиқ-овқат маҳсулотлари йўқ ҳисоби. Бу соҳа бўйича хусусийлаштириш хўжакўрсинга, аксарият ҳолларда кўзбўямачилик билан ўтказилмоқда. Ваҳоланки, хусусийлаштиришдан туб мақсад — маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтириш бўлмоғи лозим.

Лекин савдодаги раҳбарлар шалоғи чиққан битта газ-сув дўкончасини қимгадир бериб, уни хусусийлаштириш рўйхатига киритиб, кўкракларига уриб юрибди. Бунинг ҳаммаси кўзбўямачиликдан бошқа нарса эмас.

Меъёрланган озиқ-овқат маҳсулотларини аҳолига етказиб беришда ҳам жиддий камчиликларга йўл қўйиляпти. Аҳолини белгиланган меъёрдаги маҳсулотлар билан таъминлаш, сифатига эътибор бериш, назорат қилиш ёмон аҳволда.

Савдодаги тартибсизликлар камаймаяпти. **Харидорлар ҳақига хиёнат қилиш, ноёб молларни яшириб сотиш ҳолларининг олди олинмаяпти. Харидорлар ҳақидан уриб қолиб, чўнтагини мўмай пул билан тўлдираётганларга нисбатан кескин чоралар кўрилмаяпти.**

Сирдарё халқига ажратилган моллар, жумладан, озиқ-овқат молларининг кўп қисми Тожикистоннинг Ленинобод вилоятига олиб бориб сотиляпти. Мошин-мошин маҳсулот четга чиқиб кетяпти. Буни оддий одамлар кўриб, билиб турибди. Божхона ходимларининг кўзи кўрми? Буни кўпчилик раҳбарлар ҳам, маъмурий орган ходимлари ҳам билади. Лекин чора кўрмайди. Нима учун десангиз, тили қисиқ, ўзлари муттаҳам. Одамларнинг ишончидан қолган, бировнинг юзига қарай олмайди.

Бюджет маблағларининг ўта танқислиги шароитида вилоятда зарур бўлмаган харажатларни камайтириш бўйича таъсирчан чоралар кўрилмаган. Бунинг устига бюджетда кўзда тутилмаган тадбирлар учун кўплаб маблағлар ажратилган.

Айрим ташкилотларнинг раҳбар ходимлари айби билан бюджет ҳисобидан товон пулларини олишда кўплаб қўшиб ёзиш ҳоллари рўй бермоқда.

Ташкилот, муассаса ва корхоналарда давлат маблағларидан фойдаланишда қўпол молиявий хатоларга, кўплаб талон-торож қилишлар, ғайриқонуний сарф-харажатлар, асоссиз тўловларга йўл қўйилган.

Шу йилнинг 9 ойи мобайнида тафтиш ва текширувдан ўтказилган 303 ташкилот ва муассасанинг 231 тасида, **яъни 80 фоизида ғайриқонуний харажатлар, камомад ва ўғриликларга йўл қўйилгани аниқланди. Буни қандай баҳолаш мумкин? Тартиб-интизом борми ўзи?**

Айтиб ўтилган камчиликлар бошқарма, муассаса ва ташкилотлар фаолияти устидан назоратнинг сусайтириб юборилгани, назорат-тафтиш бўлимларидан ахборот ва маълумотлар талаб қилиб олинмагани **ҳамда кадрларни танлашда қўпол хатоларга йўл қўйилгани оқибатида содир бўлган.**

Зарар кўриб ишлайдиган корхона ва ташкилотлар ҳамон кўплигича қолмоқда. Шу йилнинг 1 сентябригача бўлган маълумотга кўра, 331 корхонанинг 38 таси молия-хўжалик фаолиятини 568 миллион сўм зарар билан якунлаган.

Жорий йилнинг ўтган ойлари мобайнида 788 ташкилотда солиқ бўйича қонунчилик бузилган. Қайта назорат қилиш натижасида давлат бюджетига 517 миллион 415 сўм қўшимча кирим қилинди. Бу ташкилот раҳбарлари чўнтакни қаппайтиргунча, давлат билан ҳисоб-китобни тўғрилаб қўйса бўлмайдими? Эртага пенсия, нафақалари, ўқитувчи ва шифокорларга маошни нима ҳисобидан тўлаймиз? Бу давлатни алдаш эмасми?

Ҳурматли депутатлар!

Йилнинг бошида республикамизда жиноятчиликка қарши кескин кураш бошланганидан хабарингиз бор. **Вақтида кўрилган бу тадбирни халқимиз қўллаб-қувватлади ва енгил нафас олди.** Аммо Сирдарё вилоятида жамоат тартибини сақлаш ва уюшган жиноятчиликка қарши кураш, жиноятчиликнинг олдини олиш соҳаларида маъмурий, ҳуқуқ-тартибот идоралари фаолияти талаб даражасида эмас. **Соҳа ходимлари ўртасида лоқайдлик, бефарқлик ва маънавий ўпирилиш иллати илдиз отган ҳоллар мавжуд.** Сўнгги йилларда вилоятда жиноятчилик, шу жумладан оғир жиноятлар сонининг ошиб бораётгани ғоят ташвишланарлидир. Масалан, қотиллик 1993 йилнинг 9 ойида ўтган йилнинг шу даврига нисбатан, республикада 19 фоиз камайган ҳолда, вилоятда 37 фоиз ўсган.

Жиноятчиликнинг ўсиши маъмурий, ҳуқуқ-тартибот идораларининг суст ишлашига, вазиятни тўғри баҳолай билмасликларига ҳам боғлиқдир. Кўпгина жиноий ишлар судгача етиб бормай, жиноят содир этганлар жазога тортилмасдан қолмоқда.

1993 йилнинг 9 ойи мобайнида 1693 жиноят қайд этилган бўлиб, шундан 415 таси фош этилмай қолган. Рўйхатга олинган 52 та қотилликдан фақат 25 таси судда кўрилган, холос. Фуқаролар мулкини ўғирлаган 600 жиноятчидан фақат 351 нафаригина жазога тортилган.

Тергов ва суд идораларида оғир жиноятларни содир этганларга нисбатан асоссиз равишда енгиллик бериш ҳоллари кўп учрамоқда. Айрим инсофсиз ва диёнатсиз судяларининг «марҳамати» туфайли жиноятчилар қонуний жазодан қутилиб кетмоқда.

Халқ нонини туя қилаётганларга нисбатан кескин чоралар кўрилмаяпти. Зиммасига юклатилган вазифани бажармаса бу идораларнинг нима кераги бор? Порахўрлик учунми? Оддий фуқарони ҳимоя қилиш учун эмасми? Табиий савол туғилади: милиция ўз бурчини бажармаса, божхона ходимлари порахўр бўлса, прокурор заиф, ўйинчи бўлса, ҳокимларнинг қулоғи кар, кўзи кўр бўлса, оддий фуқаро кимга боради? Уни ким ҳимоя қилади? Унинг ғамини, ташвишини ким чекади? Қани адолат, қани ҳақиқат? Шу ишни бажармаса елкасига погон таққанлар нега керак? Нима учун уларга отнинг калласидек ойлик бериб қўйибмиз? Нима учун шунча шароит яратиб бердик? Одамларни ҳимоя қилиш учун эмасми?

Оддий одамлар, халқ ана шу воқеаларни, қинғирликларни кўради-да, унда ҳаммаси қуруқ гап, адолат йўқ, бўлмаган ва бўлмайди ҳам деган фикр туғилади. Энг ёмони шуида.

Ахир, одамларга яқин бўлишимиз, муаммоларни ҳал этиб беришимиз керак эмасми? Улар бизга ишониб, бизни шунинг учун сайлаган эмасми?

Вилоят ҳокимлиги жамоат ташкилотлари, эл-юрт ҳурматига сазовор бўлган фаоллар билан ҳамкорликда, уларнинг фаолиятларини мувофиқлаштириб, маслаҳатига қулоқ тутиб ишлашни ташкил қилолмаса, албатта, шу юртда аҳиллик бўлмайди, иш ҳам юришмайди.

Оммавий ахборот воситаларида вилоятда амалга оширилаётган ишлар ўз аксини топмаётир, уларга раҳбарлик эса бўшаштириб юборилган. Истиқлол мафкурасини ҳаётга тадбиқ этувчи тизимлар ҳаракатга келтирилмаган.

Ҳурматли ноиблар!
Шу ўринда биринчи раҳбар, унинг вазифалари ҳақида тўхталиб ўтишга тўғри келди.

Мен илгари нутқларимда кадрларни бир неча тоифага ажратган, кимлар билан қандай ишлаш кераклиги тўғрисида фикримни баён этган эдим. Биринчи тоифа, бу — ҳозирги оғир вазиятдан фойдаланиб қолишга ҳаракат қиладиган, фақат ўз манфаатини ўйлайдиган, халқ ғам-ташвишидан бегона кимсалардир. Иккинчи тоифа эса — бефарқ, лоқайд одамлар бўлиб, уларни «ўйинчи» дегим келади. Бундай раҳбарлар ҳеч кимга қарши гапиришни, душман орттиришни хоҳламайди. Ўйин билан юрибди. Шамолга қараб туради. Хушомадгўйлик билан овора. Неча марта айтдим: менинг номимни улуғлаш керак эмас! Вилоятларга кираверишда, чегарада суратимни осиб қўйиш керак эмас! Одамлар нима дейди, ахир! Ҳар бир маъруза, ҳар бир нутқ Каримовдан бошланиб, Каримов билан тугайди. Бу нима деган гап? Каримовни тинч қўйинглар! «Яшасин!» деган даврлар ўтди. Ҳаммаси ўтади. Фақат зиммангизга юклатилган ишни бажарсангиз — менга бўлган энг катта ҳурматингиз шу!

Ўзбекистон танлаган тараққиёт йўлини, унинг ўзига хос жиҳатларини одамларга тушунтириш, онгига сингдириб бориш, бу — менинг Президент сифатидаги бурчим. Чунки биз бу йўлда елкадош бўлишимиз керак. Лекин ана шу фикрлар баён этилган китобларни ҳам улуғлаш эмас, ўрганиш керак. Танқидий кўз билан, фикр юритиб ўқиш керак.

Энди кадрларни танлаш масаласига келсак, шуни билингларки, бу энг нозик иш. Одамлар жойида ўтирса, топширилган ишга муносиб бўлса — шунинг ўзи 50—60 фоиз ютуқ демакдир. Ўзи рози бўлса, ундан эл рози бўлса, бундан ортиқ бахт йўқ. Аммо, вилоятда ҳамон сўзамол, гапга тўн кийдирадиган, ўзини донишманд қилиб кўрсатадиган, лекин халқнинг назаридан қолган кишилар масъул лавозимларда ишлаб келмоқда. Қани вилоят ҳокимининг кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйишдаги ўрни?

Вилоятда кадрларни танлаш, уларни ўрганиш жараёнлари халқ депутатлари, фаолларидан сир тутилган. Кадрларни танлашда уларнинг малакаси, қатъиятлилиги, қобилияти эмас, аксинча, уларни ишга тайинлашда вилоят раҳбарига нисбатан шахсий эътиқоди, садоқати инобатга олинган. Лавозимларни таниш-билишчилик, ошна-оғайнигарчилик асосида тақсимлашга йўл очилган. Бу йўл билан тайинланган раҳбарлардан юрт, ватан, истиқлол манфаати учун нима кутиш мумкин?

Баъзи раҳбар шахсларни ишдан олиш, уларнинг наздида, жонини олишдай гап. Қўрқади. Нега? Қўлидан бошқа иш келмайдими? Оч қоладими? Йўқ. Сабаби шуки, амалини суиистеъмол қилиб келган бўлади. Мансабдан манфаат топмаса, нега буича қўрқади?

Сирдарё вилоятида ҳам иккита ҳоким муовини лавозими бўш турди. Баъзи ҳокимлар қўл остида ёш, кучли, ташаббускор одам ишлашини хоҳламайди. Сабаби—заиф раҳбар кучли муовиндан қўрқади. Сирдарёда ана шундай чўлда тобланган ёшлар йўқми? Жуда кўп. Фақат уларни тарбиялаш, ўстиришга эътибор йўқ.

Сизлар фақат ҳамма камчилик, ҳамма «бало» бизнинг вилоятда экан, деб ўйламанг. Афсуски, бу камчилик, бу эски касаллик кўп вилоятларга ҳам хос.

Вилоят ҳокимининг эътиборсизлиги ва қатъиятсизлиги туфайли раҳбарлар орасида аҳиллик йўқ, бундай аҳвол бошқариш самарасига салбий таъсир қиляпти.

Бу хато ва камчиликлар шуни кўрсатадики, вилоят ҳокими раҳбарликни, талабчанликни мутлақо бўшаштириб, вазиятни чигаллаштириб юборган. Биринчи раҳбарликни зиммасига олган шахсга кўп ҳуқуқ берилган, лекин унинг масъулияти ҳам каттадир. Бугунги замон раҳбарлик лавозимида ўтирганлардан қатъий талаб қилади. Раҳбар бўлиш ҳамманинг ҳам пешонасига ёзилмаган.

Заиф, ўз соясидан қўрқадиган, лекин ўз манфаатини эсидан чиқармаётган шахслар — ўйинчилар билсинки, уларнинг замони — даври ўтди.

Энди ёш, эл-юрт ишига жонини тиккан — мен учинчи тоифага киритган кадрларга умид боғлашимиз керак. Мен Қашқадарёда ишлаб юрганимда ана шундай ёшларни кўрсам, қани энди, бирон ўрин бўшасаю уларни кўтарсам, деб орзу қилардим. Бунинг учун вилоятдаги ана шундай ёшларни излаб топиш, яъни ташкилий ишларни яхши йўлга қўйиш керак.

Ҳозир бир кунн — бир ойга, бир ойи — бир йилга тенг тарихий даврни бошдан кечиряпмиз. Кечаги ўлчовлар бугунга тўғри келмайди. Шунинг учун ҳам агар мендан Президент, давлат раҳбари сифатида юрагингдаги энг катта, эзгу ниятинг нима деб сўралса— Олло таолога минг шукроналар айтиб, эл-юртимизга тинчлик-осойишталик сўрардим, халқимизнинг ризқини, насибасини сўрардим, ҳар бир хонадонимизнинг тотувлигини, фарзандларимизнинг бахтини илтижо қилардим.

Ана шу мақсад — муродимизга етиш учун нима керак, деб сўралса — аввало эл-юртимизга инсофли, диёнатли, билимдон, тажрибали раҳбарлар, фаоллар керак, эл-юрт обрўси учун, ватанимиз манфаати учун жонини тиккан жонкуяр, камарбаста раҳбарлар керак. Қани энди шундайлар ҳар қайси вилоятда, туманда кўпроқ бўлса, дер эдим.

Ҳар қайси шаҳар, туманларимизда, йўлларнинг ҳар бир чорраҳасида мана шу — ҳаммамизнинг қалбимизда бўлган, ҳаммамизни муқаддас ишларга чорлайдиган сермазмун шиорни катта-катта ҳарфлар билан ёзиб қўярдим: «Бу азиз Ватан— барчамизники. Унинг бахт-саодати, ёруғ истиқболи, фаровон келажаги учун яшаш, курашиш, керак бўлса жонини фидо қилиш шу муқаддас заминда яшаётган ҳар бир инсон учун бахтдир».

Ҳурматли ноиблар!

Неъматларга бой еримиз бағри кенг, меҳнаткаш халқимиз бор. Мана, дунёни кўряпмиз. Бундай халқ, яна такрор айтаман, ҳеч қаерда йўқ. Келинг, йўл қўйилган хато ва камчиликларни ўзимиз тузатайлик. Ватанимиз, халқимиз бахт-саодати учун ўзимиз курашайлик. Чунки келажак — ўзимизга керак. Ўшанда Ўзбекистон ўзи танлаган тараққиёт йўлидан, ёруғ истиқбол йўлидан ортга қайтмайди. Фақат қўлни қўлга бериб ишласак, аҳил бўлсак, иншооллоҳ, барча эзгу ниятларимизга етамиз. Келажак учун хизмат қилайлик.

Муштарак мақсадлар

МАЪНАВИЯТ КЎЗГУСИ

Республикамиз Олий Кенгашининг шу йил сентябрь ойи бошида бўлиб ўтган сессиясида қабул қилинган қонун ва қарорлар ҳукуматимизнинг бозор иқтисодиётини ривожлантириш ҳамда мустақил Ўзбекистон аҳолиси барча қатламларининг ижтимоий ҳимоясини янада кучайтиришга қаратилган йўли тўғрилигини тасдиқлади.

Мамлакатимиз халқ хўжалигидаги ўзгаришлар, аҳоли турмуш даражасини оширишни таъминлаш «катъий чораларсиз», босқичма-босқич амалга оширилаётганлиги ҳам бу тадбирларнинг ишончли эканлигини кўрсатмоқда. Умуман, бу борада амалга оширилаётган ишлар республика аҳолиси хусусан кам таъминланган тоифалар: пенсионерлар, кўп болали оилалар истеъмол даражасини ушлаб туришга кўмаклашади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йил 4 августдаги 391-сонли қарори ҳам мана шу олижаноб мақсадни амалга оширишга қаратилгандир. Ушбу қарорга кўра собиқ СССР Пенсия фондининг Ўзбекистон Республика бўлими Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Ижтимоий суғурта жамғармасига айлантирилди.

Жамғарма олдига катта ва масъулиятли вазифалар қўйилган бўлиб, уларни изчиллик билан бажариш Ўзбекистон Ижтимоий суғурта жамғармаси тизими ходимларининг энг асосий бурчидир.

Сўнгги бир ярим-икки йил ичида республика Президентининг Фармонларига биноан фуқароларга берилаётган пенсия ва нафақалар миқдори бир мунча оширилди. Масалан, ҳозир пенсиянинг энг кам миқдори 14625 сўмни ташкил этади.

Республикада пенсия олувчилар сони 2,42 млн. дан ортиқ эканлигини ҳисобга олсак, бу катта маблағни ташкил этади. Масалан, биргина август ойининг ўзида уларга 47,0 млрд. сўм тўланди. Деярли барча оилалар 1,5 ёшдан 6 ёшгача бўлган болаларга нафақа олишади. Бундан ташқари, кўпгина маблағлар вақтинча меҳнатга қобилиятсизлик, ҳомиладорлик ва туғиш, бола туғилганлик бўйича ва ҳоказо нафақаларини тўлашга сарфланади.

Ҳозирги шароитда аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш тадбирларини амалга оширишда республика ҳукумати, вазирликлари ва идоралар, корхоналар ҳамда Ўзбекистондаги кундан-кунга мустаҳкамланиб бораётган тижорат ташкилотлари фаол қатнашмоқдалар. Бунинг натижаси ўлароқ республикамизда пенсия ва нафақалар ҳар ойда, белгиланган муддатларда тўланмоқда.

Нафақа ишламаётган пенсионерларнинг бирдан-бир яшаш манбаи эканлигини ҳисобга олиб, ҳукуматимиз ва Ижтимоий суғурта жамғармаси зарур бўлган барча имкониятларни ишга солиб, пенсияларнинг ўз вақтида тўланишини таъминлашга ҳаракат қилаётир. Лекин аҳолининг кам таъминланган қисмини зарур маблағ билан таъминлашдек муҳим ижтимоий вазифани турмушга татбиқ этишда маълум муаммолар ҳам бор. Республикадаги бир қатор вазирликлар, идоралар ва корхоналарнинг Жамғармадан каттагина қарздорлиги туфайли ишламаётган пенсионерларга нафақа тўлаш учун маблағ қидириб топишдек мураккаб вазият вужудга келмоқда. Мажбурий суғурта бадалларини ўтказиш бўйича қарздорларни газета саҳифасида санаб ўтирмаймиз. Фақат қарздор идоралар ва хўжаликларнинг раҳбарлари суғурта бадалларини ўз вақтида йиғиб топширишдаги боқибеғамлиги пенсия ва нафақаларни ўз вақтида тўлашга путур етказишини тушунишлари лозим. Ваҳоланки бу тўловларни ўз вақтида ўтказмаслик натижасида катта-катта пеня ундирилиши ҳамда виждонсиз боқибеғамларга нисбатан маъмурий чоралар кўрилишини ҳам эсдан чиқармасинлар.

Шу йил 1 сентябргача суғурта бадаллари бўйича қарздорлик 16,2 млрд. сўмни ташкил этди. Бу - Ижтимоий суғурта жамғармаси бюджетининг учдан бир қисмини ташкил этади ва табиийки бу қарздорлик ўсиб бормоқда. Айрим ҳолларда, суғурта. бадалларини вақтида тўламаслик ёки кечикишига корхонанинг оғир молиявий аҳволи сабаб бўлиши ҳам мумкин. Лекин нима бўлганда ҳам ҳар бир раҳбар, хўжаликни юритувчи шахс жамғармага ўтказилаётган бундай маблағларни қари-қартанглар, бевабечоралар, кўмакка ниҳоятда муҳтож кишилар кўзларн тўрт бўлиб кутиб ўтиришганларини эсдан чиқармаслиги лозим.

Султон ҒОИБОВ,
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Ижтимоий суғурта жамғармасининг ҳуқуқ бўйича бош маслаҳатчиси.

ДИПЛОМАТИЯ МУНОСАБАТЛАРИ ЎРНАТИЛДИ

Ўзбекистон Республикаси билан дипломатия муносабатлари ўрнатиш хусусида аҳдлашган давлатлар сони яна биттага кўпайди. 11 октябрь куни Москвада Ўзбекистон Республикасининг Россия Федерациясидаги фавқулодда ва мухтор элчиси Юсуф Абдуллаев ва Марокаш қироллигининг Россиядаги Фавқулодда ва мухтор элчиси Абдуссалом Зенидед ўз ҳукуматлари топшириғига биноан Ўзбекистон билан Марокаш ўртасида дипломатия муноасбатлари ўрнатиш ҳақидаги ҳужжатни имзолади. Мазкур ҳужжатда икки мамлакат ўртасидаги сиёсий, иқтисодий, маданий ва савдо соҳаларидаги ҳамкорликни ривожлантириш кўзда тутилган.

Ф. ПАРПИЕВ.
(ЎзА).

ИЛМИЙ АМАЛИЙ АНЖУМАН

Семинар-конференция мавзуси БМТ Бош Ассамблеяси сессиясидаги президент нутқига бағишланди.

Жаҳон иқтисоди ва дипломатия университетида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг БМТ Бош Ассамблеясининг 48-сессиясида сўзлаган нутқига бағишланган семинар-конференция бўлиб ўтди.

Илмий анжуманга Ўзбекистондаги чет эл дипломатия ваколатхоналарининг ходимлари, сиёсатшунослар, Ташқи ишлар вазирлиги вакиллари, Президентимизнинг Нью-Йоркка расмий сафарига ҳамроҳлик қилган айрим делегация аъзолари, журналистлар, олимлар ва талабалар иштирок этдилар.

Университет профессори Алишер Файзуллаев «Ўзбекистон Республикаси Президентининг БМТ Бош Ассамблеяси 48-сессиясидаги нутқи ва халқаро ҳамжамиятда Ўзбекистоннинг интеграцияси муаммолари» хусусида маъруза қилди.

Семинар сўнгида БМТнинг Ўзбекистондаги вакили Холид Малик республика ташқи ишлар вазирининг биринчи ўринбосари Ф. Тешабоев, «Халқ сўзи» ва «Народное слово» газеталарининг бош муҳаррири Анвар Жўрабоев, шунингдек, чет эл ва халқаро дипломатия ваколатхоналари ходимлари йиғилганларнинг кўпдан-кўп саволларига жавоб қайтардилар.

Илмий анжуман сўнггида семинар конференциянинг меморандуми қабул қилинди.

Оқ олтин - 93

Олотликлар Бухоро вилоятида сурункасига беш марта, республикада эса тўртинчи карра йиллик пахта тайёрлаш режасини биринчи бўлиб уддалашди.

БИРИНЧИ БЎЛИШГА ЎРГАНИБ ҚОЛДИК

ДЕЙДИ ЙИЛЛИК ПАХТА ТАЙЁРЛАШ РЕЖАСИНИ БАЖАРГАН ОЛОТ ТУМАНИ ҲОКИМИ ҒОФУР БОТИРОВ.

Ғалаба ўз-ўзидан келмайди, албатта. У жуда кўп меҳнат ва заҳматлар натижасида қўлга киритилади. Биз Олотга етиб келганимизда, тушлик тугаб, теримчилар пайкалларга ёйилиб кетишганди. Ҳоким муовини Ражаббой Маттиев билан пахтазорни айландик. У гўё оппоқ денгизга, пахтакорлар эса оққушларга ўхшарди. Мен ана шу оққушлар қалбида қандай туғёнлар жўш ураётганига қизиқиб, уларнинг содда ва беғубор фикрларини қоғозга тушираман. Ғзяпман-у, Президентимизнинг «Энг катта бойлигимиз — меҳнаткаш халқимиздир» деган сўзлари бот-бот ёдимга келаверади. Каттасидан то кичигигача меҳнаткаш, танти бўлган халқим борлигидан фахрланиб кетаман.

Соҳиба ЖАЛИЛОВА:
— Бешинчи синфда ўқийман, ёшим 11 да. Мени ҳеч ким «теримга чиқ», деб мажбур қилгани йўқ. Ўзим дарсдан сўнг опам билан онамга ёрдам бераяпман. Ҳар куни йигирма килогача пахта тераман... Сиз мухбирмисиз?
— Ҳа.
— Бўлмаса, биз — ўқувчилар сумкасининг нархи жуда ҳам қиммат эканлиги, дафтар ва ручкалар камайиб кетганлиги ҳақида ҳам ёзинг.
— Хўп, сингилжон, ёзаман. Аммо булар вақтинчалик қийинчилик эканини унутма. Ҳали ҳамма нарсалар тўкин-сочин бўладиган вақтлар келади. Бунга сизлар ҳам ҳисса қўшишларингиз керак.
— Бизлар кичкинамизку...
— «Кичкина деманг бизни, кўтариб урамиз сизни» деганлар. Мактабда «аъло» баҳоларда ўқиб, ўз билимларинг билан Ватанимиз равнақию ривожи йўлида хизмат қилишларинг лозим.
— Яхши.

Норсаид ЭШОНОВ:
— Қаранг, ёшларнинг ҳам ўз дарди бор.. Бу йил меҳнатимизга, терилаётган ҳар килограмм пахтага дурустгина ҳақ тўлашяпти. Худо хоҳласа, турмушимиз яхши бўлиб кетади. Масалан, менинг ўзим «Ўзбекистон» жамоа хўжалиги пахтазорларидан машинам билан 180 тонна «оқ олтин» тердим. Ҳар тоннасига 1000 сўмдан беришади. Хирмонга яна 20 тонна пахта тўксам, қўшимча 200 минг сўм даромад қиламан. Олдинлари бунча пулни тушимда ҳам кўрмаганман.

Жўра ҲАМРОЕВ:
— Мен «Зарафшон» жамоа хўжалиги 4-бригадасининг бошлиғиман. Дарҳақиқат, жорий йилда мўл ҳосил етиштиришга муваффақ бўлдик. Ҳозиргача йиллик режа 122 фоиз уддаланди. Бу кўрсаткични, албатта, 150 фоизга етказамиз.

Гулчеҳра ЧОРИЕВА:
— Ҳар куни 150 — 170 килограммдан пахта тераяпман. Йўқ, мени жуда ҳам илғор теримчи экан, деб ўйламанг. Бизда чеварлар беҳад кўп. Мен эса шу кунгача бор-йўғи 5 тонналик хирмон уйдим. Яна икки тонна пахта термоқчиман. Шунда даромадим ҳам чакки бўлмайди. Чунки ҳар килограммига 25 сўмдан ҳақ тўлашаяпти.
— Ҳокимлик сизларга ўхшаган илғорларни рағбатлантириб турибдими?
— Ҳа. Ҳар ўн кунлик якунида ғолиблар аниқланиб, уларга қимматбаҳо совғалар, пул мукофотлари берилаяпти.
— Масалан, сиз қанақа совға олдингиз?
— Хонатлас...

Ғофур БОТИРОВ, туман ҳокими:
— Мустақил Ўзбекистоннинг қабул пунктларига 29 минг тонна пахта топшириб, давлат режасини ошириб бажардик. Далаларимизни кўрдингиз, ҳали пахта жуда кўп. Шу боис ялпи ҳосил ҳажмини 35 минг тоннага етказмоқчимиз. Бу — гектар ҳисобига 33,4 центнер «оқ олтин» йиғиштириб олинди, дегани. Агар ушбу ниятга эришсак, туман бўйича фақат пахтачиликнинг ўзидан 8 миллиард сўм даромадни қўлга киритган бўламиз. Албатта, унинг катта қисми халқимизни моддий ва ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилишга сарфланади. Зеро, олдимизда туман хонадонларини тўласинча газлаштириш, ичимлик сув билан таъминлаш вазифаси турибди. Бундан ташқари, кўплаб мактаблар, боғчалар қуришимиз керак.

Савол туғилиши мумкин: бугунги меҳнат муваффақиятининг омиллари нимада? Биринчиси — чигитни эрта экиб, эртаки ҳосил етиштирганимиз. Иккинчидан, камтарин ва меҳнаткаш халқимизнинг хизмати бу. Учинчидан, меҳнатга яраша ҳақ тўланаяпти. Айтинг-чи, қўлда терилган бир килограмм пахтага 30 сўм, машинада саранжомланган бир тонна хом ашёга 1000 сўм тўланганини илгари эшитганмисиз? Бу — мустақиллигимиз шарофати, юртбошимиз юритаётган оқилона сиёсатнинг натижасидир.

Бугунга қадар тумандаги хўжаликларнинг кўпчилиги дастлабки марradan ўзди. Бундан буён териладиган пахта соф даромад эканлигини пахтакорлар яхши билишади. Шу боис йиғим-терим қизғин давом этмоқда. Муҳими — меҳнаткашларнинг руҳи тетик, кайфияти баланд.

М. ОТАБОЙ,
«Халқ сўзи»нинг мухбири.

Суратларда: Олотлик пахтакорлар: Муаззам Саломова; Ғулом Расулов; туман ҳокими, Ғофур Ботиров, ҳоким ўринбосари Ражаббой Миттиев; Зарафшон жамоа хўжалиги 4-бригада бошлиғи Ж. Ҳамроев.

Халқаро ҳуқуқшунос мулоҳазалари

ГОҲИДА бутунжаҳон парламенти деб аталувчи Бош Ассамблея БМТнинг асосий маслаҳат органидир. Ҳамма давлатлар унга аъзо бўлиб, уларнинг ҳар қайсиси бир овозга эга. Одатдаги жўн масалалар бўйича қарорлар оддий кўпчилик овоз билан қабул қилинади. Муҳим масалаларни ҳал этишда эса учдан икки овоз лозим бўлади.

Бош Ассамблея ўзининг навбатдаги сессиясини декабрнинг ўрталарида ўтказади. Қайта ёки фавқулодда сессиялар эса зарурат туғилганда чақирилади. Ассамблея ҳамма масалаларни БМТ Устави доирасида муҳокама этиш ва улар юзасидан тавсиялар бериш ҳуқуқига эга. У давлатларни бирон бир ҳатти-ҳаракатга мажбур этиш ҳуқуқига эга эмас, аммо унинг тавсиялари жаҳон ҳамжамияти фикрини намоён этиш салмоғига эга. Ассамблея БМТ Котибиятининг сиёсати ва фаолиятини белгилайди. Тараққиёт борасида аниқ мақсадни белгилаб, фаолиятга раҳбарлик қилади, муҳим масалалар юзасидан бутунжаҳон анжуманларини чақиради ва диққат-эътиборни аниқ масалаларга қаратиш мақсадида халқаро вазифаларни эълон қилади. БМТда марказий ўринни эгаллар экан Бош Ассамблея бошқа ҳамма органлардан маърузалар олади, Бош котибни тайинлайди ва бошқа ташкилотларнинг аъзоларини сайлайди.

Бош Ассамблея ҳар йили навбатдаги сессияга сентябрь ойининг учинчи сешанбасида тўпланади. Ҳозирги 48-сессия 1993 йил 23 сентябрда очилди. Бош Ассамблея сессия бошидаги уч ҳафтани умумий музокараларга қаратади. Бу жараёнда делегацияларнинг бошлиқлари Ассамблеяда кўрилаётган ҳамма масалаларга оид ўз ҳукуматлари нуқтаи назарини баён этишлари мумкин.

ЖАҲОН ҲАМЖАМИЯТИ ЙЎЛИДА

МУСТАҚИЛ Ўзбекистон фуқаролари **жумҳурият Президенти И. А. Каримов тарихда биринчи марта Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 48-сессиясида сўзга чиққани** муносабати билан фахрланишга мутлақо ҳақлидирлар. Бизнинг мустақил мамлакатимиз жаҳоннинг энг олий анжуманида зўр қадр-қиммат билан иштирок этди. Бу умумсиёсий музокаралар жараёнида юз берди. Музокарани эса АҚШ Президенти Билл Клинтон бошлаб берди. Бош Ассамблеяда сўзлаш янги мустақил мамлакат учун умуммаърифатли инсоният кўз олдида ўзлигини намоён этиш билан тенгдир. И. А. Каримов БМТнинг бутунжаҳон ҳамжамияти учун энг муҳим муаммоларини муҳокама этиш ва ҳал қилишдаги, тинчлик ва хавфсизликни қўллаб-қувватлашдаги, жамики халқлар тараққиётига кўмаклашишдаги ролини алоҳида таъкидлади. Ҳур Ўзбекистон 1992 йилнинг мартида БМТга якдиллик билан қабул қилинди. Бизнинг мамлакатимиз халқаро ҳуқуқнинг энг асосий тамойилларига, БМТ Уставига содиқликни мустаҳкамлади. Жумҳуриятимиз Конституцияси ва Қонунлари қатъий амал қилинаётган халқаро ҳуқуқларнинг умумэътироф этилган тамойил ва меъёрларига тўла мос келади.

Бизда сиёсий барқарорликнинг, тинчлик ва миллатлараро ҳамжиҳатликнинг сақланиб турганлиги бунинг яққол исботидир. Машаққатли ўтиш даврида бундай осойишталик ўз-ўзидан бўлмайди, албатта. Ўзбекистоннинг халқаро муносабатларидаги, маданий ва маърифий тажриба алмашинувидаги қадимий ва улуғвор роли Бош Ассамблея минбаридан туриб аниқ-равшан айтилганидек, бугунги кунга келиб уйғониш босқичига кирди. БМТ ишида тўлақонли иштирок этиш Ўзбекистон учун нафақат фахрланиш манбаи, балки ҳамкорлик ва кенг манфаатлар сари катта имкониятлар очилди дегани ҳамдир.

Йирик халқаро ташкилотнинг бунёд этилиши Иккинчи жаҳон уруши даврида инсоният, айтиш мумкинки, ғоят катта машаққатлар билан эришган табаррук неъмат бўлди. Аксилгитлерчи иттифоқ аъзолари бўлмиш давлатлар шундай ташкилот тузиш ғоясининг ташаббускори бўлдилар. 1942 йил 1 январда Бирлашган Миллатлар Декларацияси номи билан машҳур бўлган Вашингтон декларациясига имзо чекилиши жипслашув йўлида муҳим қадам бўлди. 1945 йил 26 июнда БМТ Уставининг тўла матни Бирлашган Миллатларнинг Сан-Францискода (АҚШ) бўлиб ўтган Анжуманида ишлаб чиқиб, имзоланди. **БМТ Устави ўша йили 24 октябрда қатнашувчи мамлакатлар томонидан ратификация қилингач, кучга кирди. Бу кун 1947 йили БМТ Куни деб эълон қилинди.** Президентимизнинг Бош Ассамблеяда сўзлагани ҳам қўшилиб бу воқеа Ўзбекистон жамоатчилиги томонидан муносиб нишонланса, айни муддао бўлур эди. Бу жаҳон ҳамжамиятига нисбатан ҳурмат-эҳтиромнинг яна бир ёрқин исботи бўларди. Зеро, мамлакатимизда БМТ ваколатхонаси самарали фаолият кўрсатмоқда. У шахсан БМТ Бош котиби Бутрос Ғолий ташаббуси билан очилган эди.

БМТНИНГ ТИНЧЛИКПАРВАР ФАОЛИЯТИ

ХАВФСИЗЛИК Кенгаши фаолият кўрсата бошлаганидан сўнгги 43 йил давомида 13 та тинчликпарварлик ва кузатувчилик миссиясини тузган бўлса, кейинги тўрт йил ичида ҳам шунчаси ташкил топди. Кўпгина операциялар уришаётган томонларни яраштиришдан иборат бўлган бўлса, эндиликда тинчликпарварлик саъй-ҳаракатлари қочоқларнинг қайтишига кўмаклашиш, сайловларни кузатиш, инсонпарварлик ёрдами кўрсатиш, ҳуқуқ-тартиботни сақлаш ва, ҳатто, инсон ҳуқуқларига риоя этилишини назорат қилишни қамраб олмоқда. Кўпгина нуфузли кузатувчилар тинчликни сақлаш операциялари амалга оширилаётган минтақаларни белгилаш Хавфсизлик Кенгаши таркибига кўп жиҳатдан боғлиқ эканлигини таъкидламоқдалар. Ҳозир бу ерда Ғарб ва Шимол мамлакатлари устун даражада таъсир кучига эгалар. Шу боис қўшилмаган мамлакатлар БМТ ҳарбий операцияларига оид қарорларни қабул қилишда жуда эҳтиёткор бўлмоқ керак, деб ҳисоблайдилар. Тинчликни сақлаш, кучли тинчликпарвар сиёсат биринчи ўринга чиқади. Бироқ БМТнинг молиявий қийинчиликлари жиддий ғов бўлиб турибди. Бу ҳақда Бош Ассамблеянинг 48-сессиясида ҳам мунозара бораяпти.

Ҳозирги кунда БМТ тинчликпарварлик саъй-ҳаракатларида сиёсий усулларни янада фаолроқ қўлламоқда. Бунда давлатларнинг минтақавий интеграцияси, уларнинг биргаликдаги куч-ғайратлари аҳамияти ортиб бормоқда.

БМТнинг қарийб 20 йил давомида инқирозларни бартараф этиш учун олиб борган муваффақиятли операцияларидан бири сифатида Камбоджа Қироллигидаги вазиятнинг барқарорлашганини айтиб ўтиш мумкин. Ишлар ўта зиддиятли кечаётган собиқ Югославия ва Самалини тилга олса бўлади. БМТнинг воситачилик ва кузатувчилик миссияси собиқ Иттифоқ ҳудудида — Қорабоғ, Днестрбўйи Грузия, Тожикистондаги зиддиятларда ҳам намоён бўлмоқда.

БМТ Бош котиби Бутрос Ғолий Ўзбекистон Президенти И. А. Каримовнинг Марказий Осиёдаги жамики ихтилофлар мажмуига оид мурожаатларига ғоят диққат-эътибор билан муносабатда бўлмоқда. Шунинг шарофати ўлароқ ёнғиннинг авж олиб кетишига ва бу ишга кўплаб мамлакатларнинг аралашишига йўл қўйилмади. Бизнинг Президентимиз олдини олиш дипломатияси манфаатини кўзлаб Бутрос Ғолийни Марказий Осиёга, жумладан, Ўзбекистон Республикасига келишини таклиф этди. Олдини олиш дипломатияси БМТ Бош котиби томонидан «Тинчлик кун тартиби»да асос солинган эди. Бутрос Ғолий уни Хавфсизлик Кенгашига тавсия этганди.

БМТ БОШ АССАМБЛЕЯСИ

Мамлакатлар ўртасидаги мафкуравий адоватлар туфайли БМТ саъй-ҳаракатлари самараси узоқ муддат сусайиб қолган эди. Давримиз тарихининг бу машъум саҳифаси йўқолишини бутун инсоният енгил тин олиш билан қаршилади. Ўйлаймизки, ҳар бир мамлакатнинг ўз мустақил тараққиётидаги ҳамда иқтисодий бақувват мамлакатларнинг бутун жаҳон ҳамжамияти саломатлиги борасидаги масъулияти анча ошди.

МАРКАЗИЙ ОСИЁ: ТИНЧЛИК ВА ХАВФСИЗЛИК ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ТАШАББУСИ

ПРЕЗИДЕНТИМИЗ БМТ мақсадлари ва қонун-қоидаларига мувофиқ ҳамма минтақаларда, хусусан Марказий Осиёда хавфсизлик ва барқарорликни таъминлаш муаммосини ўз нутқига асос қилиб олди. Амалда минтақавий хавфсизлик тамойили таклиф этилди. Унда кўпмиллатли минтақадаги воқеалар номувофиқ ривожланган тақдирда бутун дунёда йирик беқарорлик ўчоғига айланиши мумкин бўлган вазият ҳисобга олинган. Шу муносабат билан Тожикистондаги ва тожик-афғон чегараларидаги вазиятнинг халқаро оқибатлари таҳлил этилган. И. А. Каримов фақат Ўзбекистоннинг манфаатлари билангина чегараланиб қолмади. У жаҳон ҳамжамияти диққат-эътиборини Марказий Осиё халқлари ўртасидаги чамбарчас алоқа ва улар хавфсизлигининг ўзаро боғлиқлигига қаратди.

Давлатимиз бошлиғи нутқида нафақат сиёсатчининг овози, балки бир неча ўн минг тожик қочоқларининг тақдиридан қайғураётган инсонпарвар кишининг чақириғи ҳам янгради. У бизнинг мамлакатимиз дўст ва қўшни мамлакатлар ҳамда Афғонистон ўртасидаги оғир қисматни тинчлик йўли билан ҳал этишга ўзининг амалий иши билан салмоқли ҳисса қўшаётганини кўрсатди. И. А. Каримовнинг хулосаларига қўшилмаслик мумкин эмас. Бу ихтилофнинг кўлами ва кучи, бутун дунёга етказадиган ҳалокатли оқибатлари ҳали жаҳон миқёсида тўла англаб етилгани йўқ.

Одамийлик сабр-бардошлилик мавзуси Ислом Абдуғаниевич нутқининг бошидан охиригача сингдирилган эди. У фундаментализм, экстремизм, зўравонлик ҳаракатларининг миллий ва диний асосдаги муросасизлик хусусида ғоят ташвишланиб гапирди. Кимларгадир ноқулай туюлиши мумкин бўлган масалалар ўткир ва қатъий қилиб қўйилди. Экстремист ва зўравонлар қўлига қурол-яроғлар қаердан ва қандай қилиб келиб қоляпти? Бу қуролларнинг биродаркушлик уруши бораётган минтақага оқиб келишини тўхтатиш учун жаҳон ҳамжамияти нималар қиляпти ва нима қилиши керак? Бани башар ўтмишнинг бу оғир меросини бартараф эта оладими?

Эътироф этмоқ кераккки, БМТнинг анъанавий ва кўп жиҳатдан фойдали тинчликпарвар тамойиллари ривожланаётган мамлакатлар ўртасидаги таназзул ва ихтилофларнинг асосий сабабларини бартараф этишга ҳали қодир эмас. БМТ Хавфсизлик Кенгаши кўп ҳолларда айрим минтақалардаги ихтилофли вазиятлар ривожи ҳақида ўз вақтида ва тўла ахборотга эга бўлолмайди. БМТнинг воқеалар олдини олиш имкониятларини кучайтириш учун Ўзбекистон **Марказий Осиёда хавфсизлик, барқарорлик ва ҳамкорлик масалаларига оид мунтазам ишловчи семинар ташкил қилишни таклиф этди.** Шундай қилинса минтақавий хавфсизликнинг ишончли тизимини вужудга келтириш имкониятларини ўрганиш мумкин бўлур эди.

И. А. Каримов нуфузли халқаро ташкилотлар кўп ҳолларда ёнғин бошланганини унинг тутунидан сезиб қолаётгани, яъни ихтилофни тўхтатиш мушкул бўлгандан кейингина эътибор бераётгани масаласини ҳам четлаб ўтмади. БМТнинг шу муаммолар билан шуғулланувчи муассасалари таркибида қуйидагиларни айтиб ўтиш мумкин: Бош котиб муовинининг махсус сиёсий масалалар бўйича бошқармаси ва Хавфсизлик Кенгашининг сиёсий масалалар ва ишлар бўйича департаменти. Давлатимиз бошлиғининг бу борадаги фикри АҚШ Президентининг тинчликни сақлаш бўйича БМТ операцияларини янада пухта таъминлаш тўғрисидаги фикрларига мос тушди. И. А. Каримов бу муаммонинг ҳарбий томони эмас, балки амалий-таҳлилий жиҳатларини алоҳида таъкидлади. Уни ҳал этиш учун **вужудга келаётган халқаро ихтилофлар бўйича Хавфсизлик Кенгаши қошида махсус гуруҳ тузишни таклиф этди.**

Ўзбекистон Бош Ассамблея сессиясида қуролсизланишнинг чинакам ёқловчиси сифатида ўзини кўрсатди. Бизнинг мамла**катимиз ядровий қуролларни бутунлай йўқотиш ва Марказий Осиёни ядросиз минтақага айлантиришни, ядровий қуролларни тарқатмаслик тўғрисидаги Шартноманинг самарали ва чекланмаган муддатларда ҳаракат қилишини ёқлаб чиқди.**

Президент И. Каримов кимёвий қуролларни таъқиқлаш ва бактереологик қуроллар муаммосига оид Конвенцияга қўшилиш, уларни бизнинг минтақага ўтишига йўл қўймаслик учун халқаро назорат тўғрисида зарур музокаралар олиб бориш мақсадларини ҳам шундай қатъийлик билан баён этди

БМТ: ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ТАРАҚҚИЁТГА КЎМАКЛАШИШ

АҲОЛИНИНГ турмуш даражасини яхшилаш ва уларни иш билан таъминлаш сиёсатига, иқтисодий ва ижтимоий тараққиётга кўмаклашиш БМТнинг асосий вазифаларидан биридир. Бош Ассамблея сайёрамизнинг тўртдан уч қисм аҳолиси истиқомат қилувчи ривожланаётган мамлакатлар дунё миқёсидаги иқтисодий тизимдан ўзининг муносиб ўрнини эгаллай олишлари учун халқаро иқтисодий муносабатларни қайта қуриш зарурлигини уқтиради.

Ихтилофларнинг олдини олиш муаммоси табиатан яхлитлик касб этади. Шу боис бизнинг мамлакатимиз Шимолий мамлакатлар билан Жанубдаги ривожланаётган давлат ўртасидаги безовталикнинг кучайишидан ташвишда. Бунинг илдизи иқтисодий зиддиятлардадир. Зиддиятли минтақалардаги табиий ва ишчи кучлари ресурсларини ҳаракатга соладиган иқтисодий, молиявий ва илмий-техникавий чораларни биргаликда ўйлаб топиш оқилона иш бўлур эди деб ҳисоблаймиз. БМТнинг дунёни кўра билиши ва жаҳон миқёсидаги стратегияси иқтисодий-ресурсий сабабларни унинг сиёсий оқибатлари билан бирга қўшиб ўзаро мувофиқлаштириш сари йўналтиришга муҳтождир. Бош Ассамблеянинг Махсус Сессиясини, бизнингча, ана шу услубиятни ишлаб чиқишга бағишлаш мумкин бўларди.

Эҳтимол, БМТ даражасида узоқ муддатли йўналиш ва ўзаро ёрдам андозаларини асослаб, жаҳон ҳамжамияти ҳукмига ҳавола этиш зарурдир. Бу йўналиш ва андозаларни ривожланаётган мамлакатлар халқаро ёрдам шарти билан ўзларига олишлари мумкин. Бундай андозалар Халқаро валюта жамғармаси талабларининг ривожланаётган мамлакатлардаги тимсолининг ҳам ижобий, ҳам салбий тажрибаларини ҳисобга олмоғи керак.

Айни вақтда етакчи иқтисодий бақувват мамлакатлар (ҳозир уларнинг сони еттитадан ошган, албатта) мустақил иқтисодий ислоҳотлар учун ривожланаётган мамлакатларга кўмаклашишининг самарали деб билган шарт-шароитларини таклиф этишлари мумкин бўлади. Бу тинчлик ва барқарорлик ишига, тоталитаризмга барҳам беришга капитал маблағ сарфлаш бўлар эди. Ана шунда ҳамма давлатларнинг тараққиёти учун замин яратилади. БМТнинг Устави ҳам шунга қаратилгандир.

БМТ ВА НАРКОБИЗНЕСГА ҚАРШИ КУРАШ

ГИЁҲВАНДЛИК иллатига қарши кенг кўламда кураш олиб бориш муаммоси Марказий Осиёдаги иқтисодий қолоқлик ва халқаро наркобизнеснинг кучайиши билан боғлиқдир. Бизнинг мамлакатимиз ҳақиқий аҳволни вақти-вақти билан иғвогарларча бузиб кўрсатишларга бир йўла зарба берди. **Марказий Осиёда БМТнинг наркобизнесга қарши кураш юзасидан ҳамкорликдаги саъй-ҳаракатларини мувофиқлаштирувчи минтақавий комиссиясини тузиш таклифини Ўзбекистоннинг ўзи киритди.**

БМТ ва унинг ихтисослашган муассасалари, хусусан гиёҳвандлик моддаларини суиистеъмол қилишга қарши кураш жамғармаси гиёҳлар плантациялари ва қайта ишлаш базаларини, уни ташишни тугатиш юзасидан хизмат кўрсатиш фикрини Ўзбекистон киритган таклифнинг давоми сифатида Афғонистон раҳбариятига таклиф этиши мумкин бўлур эди. **Гиёҳвандлик экинлари кўплаб етиштирилаётган мамлакатлар ҳудудида ҳаракат қилиши учун БМТ ва Интерполнинг чаққон халқаро кучларини ташкил этиш зарурати пишиб етилди.** Тўғри, бунинг учун ўша мамлакатлар ҳукуматининг розилиги керак бўлади. Ўзбекистон ўз ҳудудидаги гиёҳвандлик экинларининг ҳатто, энг майда манбаларини ҳам йўқ қилиш учун халқаро миқёсда фаол ҳамкорлк қилишга ҳозирданоқ киришди.

БМТ ВА ОРОЛ ДАРДИ

ИНСОНИЯТ ишлаб чиқариш потенциалининг ўсиш хусусиятлари сайёрамизнинг экологик потенциалига мос эмаслигини фаҳмлаяпмизми? Орол денгизи атрофидаги ҳақиқий аҳвол биринчи марта бутун дунёга рўй-рост ошкор қилинди. И. Каримов тўғридан-тўғри шундай деди: «Орол денгизининг ҳалокати бутун дунё учун олдиндан айтиб бўлмайдиган оқибатлар келтириб чиқармоқда». Чинданам, Президентимиз ҳақ. **БМТнинг Орол денгизи бўйича махсус комиссияси зарур. Нукусдаги халқаро анжуман унинг илк қадамларидан бири бўлур эди.**

Минтақамиздаги мамлакатлар Оролни қутқариш халқаро жамғармасини туздилар ва ўз бюджетларининг бир фоизини шу жамғармага ўтказадилар. Бироқ, бу зарур харажатлар лойиҳаси эмас. Ўйлайманки, **БМТ Оролни асраб қолиш халқаро лойиҳасини ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлай олади. Бу лойиҳа Марказий Осиёнинг экологик жиҳатидан кафолатланган иқтисодий тараққиёти билан узвий боғлиқ бўлмоғи керак.**

ХАВФСИЗЛИК КЕНГАШИ

БМТнинг халқаро тинчлик ва хавфсизликни сақлашга қаратилган тезкор ва самарали саъй-ҳаракатларини таъминлашдаги ҳал қилувчи ролини Устав Хавфсизлик Кенгаши зиммасига юклайди. Бу орган жами 15, жумладан 5 та доимий (АҚШ, Хитой, Россия, Буюк Британия ва Франция), 10 та доимий бўлмаган аъзолардан иборат. Улар адолатли жуғрофий бўлинганлик ва халқаро обрў-эътибори ҳисобга олинган ҳолда Бош Ассамблея томонидан икки йил муддат билан сайланади. Доимий аъзолар «вето» яъни қабул қилинаётган қарорни ман этиш ҳуқуқига эга. «Буюк» давлатларнинг бу имтиёзлари ривожланаётган мамлакатларда шубҳа туғдиради. Ўзбекистон бу масалага ўта босиқлик билан муносабатда бўлди. Бироқ **Хавфсизлик Кенгаши ўзининг шаклланган бу консерватив таркибини кўриб чиқиши керак деб ҳисоблайди.**

БМТнинг жаҳон ҳамжамияти учун юксак қиймати шундаки, у бутун дунёдан кўз-қулоқ бўлиб туради. Ҳозирги кунда БМТнинг бутун асосий ресурсларини бир қатор жиддий минтақавий низоларни тугатишга қаратишга мойиллик кучаймоқда. Шу билан бирга бутун жаҳон ҳамжамиятининг дунёвий муаммолари гўё кейинги ўринга тушиб қолди. Ҳар бир минтақавий низонинг айрим минтақа ва мамлакат доирасидан ташқарига чиқувчи маълум сабаблари бор.

БМТ аъзолари бўлган давлатлар ўртасидаги қайта ташкиллашга мойиллик кайфияти кучайиб бормоқда. Бир қатор давлатлар пан-континентал тузилма ташкил этишни таклиф қилмоқдалар. Бироқ уларнинг ўзлари ҳали мустаҳкам бўлмай туриб, БМТнинг барқарорлаштирувчи ролини сусайтириб юборишлари, жаҳон сиёсатида интеграция жараёнларига путур етказишлари мумкин. Халқаро муносабатларда кўп нарса нуфузли мамлакатларнинг ташқи сиёсий йўл-йўриғига боғлиқ бўлади. Ҳар бир мамлакатда инсон ҳуқуқларига амал қилиниши ўта муҳим бўлганидек, ҳар бир давлатнинг жаҳон ҳамжамиятида ҳуқуқи кафолатланган бўлмоғи лозим.

БМТ ВА ЎЗБЕКИСТОННИНГ ТАШҚИ СИЁСИЙ СТРАТЕГИЯСИ

ЎЗБЕКИСТОН Президенти И. А. Каримовнинг БМТ Бош Ассамблеясининг 48-сессиясида сўзлаган нутқи юзасидан фикр юрита туриб, мамлакатимиз ташқи сиёсий йўли тўғрисида умумий хулосалар чиқариш мумкин бўлади. **Биринчиси.** Минтақавий хавфсизлик ва барқарорлик муаммоларини ҳал этиш йўл-йўриғи дунё миқёсидаги йирик муаммолар билан бирга қўшиб очиб берилди. **Иккинчиси.** Ўзбекистоннинг миллий-давлат манфаатлари нуқтаи назаридан ҳамда мамлакатимизнинг жаҳон ҳамжамияти ва минтақадаги қўшнилар олдидаги масъулиятини ҳисобга олган ҳолда қаралганда, ҳар бир муаммо ўзининг аниқ баҳосига эга. **Учинчиси.** Ўзбекистоннинг кенг кўламли ҳамкорликка оид ҳамма таклифларида уни БМТ фаолияти ва бу ташкилотнинг ихтисослаштирилган муассасалари орқали амалга ошириш тамойиллари илова қилинган. **Тўртинчиси.** Мустақил Ўзбекисон ташқи сиёсатининг маънавий йўналиши инсонпарварлик, инсонийлик, ошкоралик, қадр-қиммат, ўз имкониятларига таяниш ва инсониятнинг ягона оиласида ўз тараққиёт йўлига эга бўлишликдир.

Мамлакатимиз тутган халқаро йўлнинг И. А. Каримов томонидан асослаб берилган муфассал моҳияти ҳамма янги мустақил давлатлар учун шу жиҳатдан қизиқиш уйғотадики, у айни вақтда прагматик ва истиқболли, миллий ва умуминсонийдир. Жаҳон матбуотида чоп этилган дастлабки акс садолар шундай бўлди. Биз, Ўзбекистон фуқаролари эса ташқи сиёсатимиз ички ислоҳотларни муваффақиятли ўтказишга қаратилганига яна бир бор ишонч ҳосил қилдик. Халқаро сиёсатнинг сердовул океанида сузиб бораётган давлатимиз кемасининг ишончли ҳайдовчиси бор.

А. САИДОВ,
профессор, ҳуқуқшунослик фанлари доктори, Тошкент Давлат ҳуқуқшунослик институтининг халқаро ва қиёсий ҳуқуқ кафедраси мудири.

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР

«КЕКСАЛАР МАМЛАКАТИ»

Аҳоли ўсиши суръатлари шу тариқа пасайиб кетаверса, Япония яқин келажакда чинакам кексалар мамлакатига айланиши мумкин.

Бу йил мамлакатда учта ўзига хос биринчилик қайд этилди: аҳоли нуфузининг энг кам ўсиши, энг кўп кекса фуқаролар ва энг кам ёшлар. Статистика маълумотларига қараганда, ўтган йили аҳоли сони 0,33 фоизга кўпайган. 124 миллион 450 минг кишининг 13,1 фоизини 65 ёшдан ошган кишилар ташкил этади. 14 ёшдан кичиклар эса бор-йўғи 17,2 фоиз экан.

ТАИЛАНД АҲОЛИСИ

Таиланд аҳолиси ўтган йилнинг охирида 57,7 миллион кишидан иборат эканлиги қайд этилди.

Мамлакатнинг энг йирик шаҳри ва пойтахти — Бангкокда 5,5 миллион киши яшар экан. Мамлакатда аҳолиси 1 миллиондан ортиқ бўлган яна 15 та шаҳар бор.

КОСМОЛЁТ БАРПО ЭТИЛАДИ

1986 йилда АҚШнинг собиқ Президенти Рональд Рейган товуш тезлигидан 12—25 баробар тез учадиган келажак фазовий кемасини яратиш ташаббуси билан чиққан эди.

Шундан кейин мамлакатда «Янги Шарқ экспресси» деб номланган фазовий самолёт устидаги ишлар бошлаб юборилди. Бу ишга Ғарбий Европа ва Япония мутахассислари ҳам қўшилдилар. Аммо ҳозирча жиддийроқ ютуққа эришилгани йўқ. Иккита жиддий муаммо мавжуд: бири ўта чидамли махсус материаллар тайёрлаш бўлса, иккинчиси лойиҳанинг ниҳоятда қимматлигидир. У тахминан 8,5 миллиард доллар маблағ талаб этади. Лекин олимлар инсониятнинг фазони ўзлаштиришида янги қадам ташлашига имкон берадиган космолёт яратиш ниятларидан қайтганлари йўқ. Келгуси йилнинг февралида Токиода ана шу мавзуга бағишланган халқаро конференция ўтказиш мўлжалланмоқда.

ЭНГ БОЙ МАМЛАКАТ ҚАЙСИ?

Жаҳондаги валюта жамғармаларининг 23 фоизи етакчи Осиё давлатларига тўғри келар экан.

Ҳозирги пайтда Хитойнинг валюта жамғармаси 46,4, Сингапурники 39,9, Малайзияники 19,4, Таиландники 20,4, Жанубий Кореяники 17,1 миллиард доллар экан. Лекин Осиёдаги энг бой мамлакат Тайвань бўлиб чиқди. Валюта жамғармаси хусусида у билан бирорта ҳам мамлакат, ҳатто Япония ҳам беллаша олмас экан. Бундан бир неча йил олдин 100 миллиард доллар валютага эга бўлган бўлса, эндиликда 84, 93 миллиард доллар соҳиби экан.

ҚОҒОЗ ЧИҚИНДИЛАРИДАН ҚУРИЛИШ МАТЕРИАЛЛАРИ

Японияда қоғоз чиқиндиларидан ғишт, уй деворлари ва бошқа қурилиш материаллари тайёрлаш усули ишлаб чиқилди.

Қоғоз қийқимлари дастлаб майдаланади, сўнгра полиэтилен билан аралаштирилади. Тайёр бўлган суюқлик кучли босим остида турли хил шаклдаги қолипларга қуйилади. Мутахассисларнинг айтишича, шу тариқа тайёрланган материал пишиқликда ёғочдан қолишмас экан. Айримларидан эса биноларнинг пойдеворида ҳам фойдаланиш мумкин, деган фикр билдирилмоқда. Янги технологиянинг афзаллиги унинг иқтисодий самарасидагина эмас, балки Япониянинг кўпгина шаҳарларини қийин аҳволга қўйган маиший чиқиндилардан қутқаришидадир. Бундан ташқари, чиқиндиларни ёқиш туфайли атроф-муҳитнинг заҳарли газлардан ифлосланиши ҳам камаяди.

Дастлабки тажриба фабрикасини йил охиригача Токио яқинида барпо этиш кўзда тутилмоқда.

ТАБИИЙ ЎСИШ КАМАЙМОҚДА

Беларусда кейинги ойларда аҳолининг табиий ўсиши шиддат билан қисқариб бораётир, бироқ шунга қарамасдан, республика фуқаролари сони фақат кўпаймоқда.

Собиқ Совет Иттифоқи ҳудудларининг «Алангали» нуқталаридан беларусь миллатига мансуб кўплаб одамларнинг кўчиб келаётгани бунга сабаб бўляптн. Республикага кейинги олти ойнинг ўзидаёқ 16 минг киши доимий яшаш учун кўчиб келди. Январь — июнь ойларида эса туғилиш ўтган йилдагига нисбатан 3,8 минг кишига камайган.

ШАРТНОМА КУЧГА КИРДИ

● Россия Федерацияси билан Ҳиндистон Республикаси ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорлик ҳақидаги шартнома 11 октябрдан бошлаб кучга кирди.

Россия ташқи ишлар вазири ўринбосари С. Лавров ва Ҳиндистоннинг Россиядаги элчиси Ранендра Сен Москвада шартнома ратификация қилингани ҳақидаги ёрлиқларни алмашди.

НАТО АЪЗОЛАРИ САФИ КЕНГАЯДИ

●ГФР канцлери Хелмут Коль САТ-1 телекомпанияси мухбири билан суҳбатда Польша, Венгрия, Чехия ва Словакияни НАТО аъзолари сафига жалб этиш тарафдори эканини айтди.

Унинг сўзларига қараганда, НАТОнинг январь ойидаги кенгаши чоғида Шарқий Европадаги бу мамлакатлар келажакда «қандайдир уюшма доирасида» НАТО билан боғланиши ҳақидаги масалага ойдинлик киритилади.

• Сиз кутган учрашув: Ўлмас Расулов

ДУНЁДА ЭНГ МУКАММАЛ СОЗ—ИНСОН ОВОЗИ

Бастакорнинг мазмундор шеър танлаши ва унга мос оҳангу овоз топишдаги меҳнатини таъбир жоиз бўлса, заргар меҳнатига қиёслаш мумкин. Ҳар бир яратилажак қўшиққа заргарона муносабатда бўладиган бастакорлар ҳақида гап кетганда биз Ўлмас Расулов номини эҳтиром билан тилга оламиз. У яратган қўшиқларни тошга ўйилган хатдек мангу, уста наққошнинг асрлар оша ярқираб турган нақшлари сингари саржило этган нарса қўшиқларидаги маъно теранлиги, оҳанг жозибадорлигидир. Ўлмас Расулов яратган қўшиқларда ойдин кечада жимирлаб турган ойна кўлларнинг сокинлигини ҳис қиласиз, тонг саҳарда сайраган қумри, булбул, беданаларининг бедорноласини эшитасиз...

Журналист Муҳайё МИРСАИДОВА билан Ўлмас РАСУЛОВнинг қуйидаги мусоҳабасида миллий мусиқамиз истиқболи, муаммолари, бастакор меҳнати хусусида гап боради.

— Суҳбатимизни бастакор ва хонанда ҳамкорлигидан бошласак. Сиз хонандага янги қўшиқ ўргатаётганингизда нималарга эътибор берасиз?

— Аввало шуни айтмоқ кераккн, ҳар бир бастакорда бир мураббий яшайди. Яъни у бастакор бўлиш билан бирга маълум даражада педагогик фаолиятдая ҳам хабардор бўлиши керак. Иккинчидан, бастакорнинг қўшиғини машҳур қиладиган нарса унинг овоз танлай билишидир. Масалан, хонандага қўшиқ ўргатишда у аввал қандай қўшиқлар ижро этгани, овоз имкониятларининг қай жиҳатларидан фойдаланилмай қолинганига эътибор бериш керак. Кейин бастакор ҳам хонанда ҳам яратилажак қўшиқ матнини чуқур идрок этиши шарт. Ана шундан кейин оҳангнинг ўз юки бўлади. Адабиётчиларимизнинг яхши кўрган бир ибораси бор, бу — сўзнинг юки. Оҳангнинг ҳам худди шундай юки бўлади.

— Халқчил қўшиқ, мусиқадаги миллийлик деган иборалар бор. Шуни қандай изоҳлайсиз? Умуман ҳар бир қўшиқ тингловчи юрагидан жой олиши учун нима қилиш керак?

— Қўшиқнинг халқчил бўлиши бу илоҳийдан бўлади. Чунки назарий ва амалий жиҳатдан барча талабларга жавоб берадиган қўшиқлар жуда кўп, лекин улар нима учундир оммалашмайди. Шу нуқтаи назардан қўшиқнинг халқ орасида оммалашиб кетиши бу — ғойибдан келадиган нарса. Мен куй яратаётган пайтимда, агар шундай дейишга ҳаққим бўлса, кўпроқ миллийликка эътибор бераман. Миллийлик — бу бизнинг ўтмишимиз, бугунимиз, эртамиз ва умрибоқийлигимиз. Миллий мусиқа ҳам қадриятимиздир. Бир қизиқ ўхшатиш қилсам. Бизнинг пахтамизни обориб Америкадами, Россиядами ипга айлантириб олиб келишса бу Ўзбекистоннинг пахтасими, Озарбайжоннинг пахтасими билмайсиз. Лекин куйда шундай синоат борки, уни қаерга олиб бориб қайта ишлаб келинса ҳам, бу ўзбекнинг куйи дейилади. Биз куйларимизда миллийликни сақлаб қолишимиз шарт. Иккинчидан, яланғоч сўзлардан қочишимиз керак. Бунга ўзбек бастакорлари эътибор беришлари лозим.

Кўп жойларда «нега ўзбек куйлари сокин, мунгли», деган саволни беришади. Муҳайёхон, бизда нақшбандийлардан олдин исломда зикр тушишлар бўлган. Бу икки хил тарзда олиб борилган. Ботиний зикр (зикри хуфия) зоҳирий зикр (зикри жаҳрий) Ботиний зикрда бу — оллоҳга ичдан зикр қилиш. Нажмиддин Куброда бир гап бор. Инсон нафас олиб, нафас чиқарганда ҳам оллоҳ, оллоҳ деб турар экан. Бу бор нарса. Бизнинг куйларимизда ана шундай ботиний ҳис-туйғулар устун туради. Яъни бизда куй билан сукунат яқинлашади, шу боис бизнинг куйимиздаги фалсафа, мундарижа анча мавҳум бўлади, яъни пинҳоний демоқчиман. Бунинг учун одамлар анча малакага эга бўлишлари керак, албатта. Буни нима учун гапиряпман? Шахсан мен ишчи ёки зиёли, қароқчи ёки ўғри — умуман барча баббараварига тан оладиган санъатни тан олмайман. Ҳақиқий санъатни малакали, ўқимишли, ўзининг тарихини яхши биладиган одамгина теран идрок этади.

— Ўлмас ака, халқимиз сизни моҳир созанда, истеъдодли бастакор эканлигингизни яхши билади. Мана энди хонанда сифатида ҳам мухлисларга кўплаб қўшиқлар ҳавола этаяпсиз?

— Мен ўзи ғижжакчиман. Ғижжак созининг овози инсон овозига яқин экан. Эҳтимол шунинг учун бўлса керак, ҳар бир ғижжакчида бир бастакор, қўшиқчи яшайди ва таъбир жоиз бўлса, мен айтардимки, бир сурнайчи яшайди. Бу учаласи ҳам алоҳида-алоҳида санъат. Лекин ғижжакчида мана шу учала санъат маълум даражада уйғунлашган бўлиши керак. Менинг ғижжакчи сифатида қўшиқ айтишим янгилик эмас. Мендан олдин ҳам кўплаб устозларимиз ғижжак чалиб қўшиқ айтишган. Мени ашула айтишга ундаган нарса дўстларимнинг қистови бўлди. Оҳанрабо тасмасига қўшиқ ёздириш ҳаёлимда ҳам йўқ эди.

Яқинда сизнинг ижронгизда Машраб ғазали билан айтилувчи «Сиғмадим» деб номланган янги қўшиқ оҳанграбо тасмасига туширилди. Қўшиқ сўзлари ниҳоятда дардчил, таъсирчан, умуман сиз басталаган қўшиқлар сўзларига эътибор қилинса шеър танлашда ҳам анча синчков эканлигингиз маълум бўлади. Нима сабабдан ҳозирги кунда баҳорги қўзиқориндай кўпайиб кетаётган болалар гуруҳлари ёшлари сўз танлашга жиддий эътибор беришмаяпти? Менимча, қўшиқни умрибоқий қиладиган омиллардан бири шеър-ку?

— Бу ҳам мураккаб масала. Бунга ҳам ҳар ким ўзича ёндошади, фикрлайди, ўзича мулоҳаза юритади. Менинг назаримда шеър билан куй бу — эгизак нарса. Шеърнинг ҳам ёниб, куйиб ёзилгани шеър бўлади. Ижод қилинган нарсанинг ҳам ёниб, куйиб, тўлғоқ азобларини ҳис қилиб ёзилгани ҳақиқий куй бўлади. Юқорида мен шеърнинг, куйнинг куч-қудрати ҳақида гапириб ўтдим. Восифийнинг «Бадое ул вақое» асарида қизиқ бир эпизод бор. Қадимда бир анъана бўлган. Бу ҳозиргача қисман сақланиб қолган анъанага киради, яъни таъзияларда қўшиқлар айтадиган махсус ҳофизлар бўларкан. Бир таъзияда Ҳофиз Таниш деган одам марҳумга бағишлаб бир ғазални куйга солиб айтаётган пайтида айвоннинг пештоқида бир қари мусича турган бўлади. Ашулачининг овози авж пардаларда янграётган пайтда мусича айвоннинг пештоқидан ҳофизнинг ёнига учиб тушади-ю шу заҳоти жон беради. Бу қизиқ эпизод. Демак, бугунги кунда таъсирчанлигимизни йўқотяпмиз.

Мен ўзимнинг фикримни мазкур эпизод билан кучлантириб шуни айтмоқчиманки, куй-қўшиқлар ўзи уч хил бўлади: Мухайяла бу — инсонни хаёл дарёсига ғарқ қилувчи асарлар. Мулазза бу — инсонга лаззат берувчи куй қўшиқлар. Инфиол туркумидаги асарлар бўладики, бундай қўшиқлар инсонни фаолликка ундайди.

Уларнинг учаласидан ҳам унумли фойдаланишимиз керак. Негаки, куй басталашда оҳанг танлашга ниҳоятда эҳтиёт бўлишимиз лозим. Чунки, шеър куйга куй шеърга куч-қудрат бағишлайди. Ашуланинг икки қаноти бор, бири шеър бўлса, бири — куй. Яқинда бир қўшиқ эшитиб қолдим. Маҳтумқулининг «Кўзим ёр эшигинда» шеъри ашула қилинибди. Сўз нола, афғон ҳақида боряпти. Доира билан тор рақс куйини чаляпти. Бу тўғримикан? Муштараклик йўқ, назаримда. Ёшларимиз айтаётган сиз айтмоқчи қўзиқориндай болалаб кетаётган қўшиқларимиз (афсуски, уларни ўзимиз тарғибот қилаяпмиз) мана шундай уйғунликдан холи. Шеър саёз бўлгандан кейин, куй ҳам саёз бўлади. Иккала нарса ҳам малакага, савияга боғлиқ. Бунинг ёмон томонлари шунда бўлаяптики биз ўз пардаларимизни маълум даражада йўқотяпмиз. Парда ҳақида Нақшабийнинг бир гаплари бор. У киши айтадиларки, «Парда шундай улуғ ва сирли нарсаки, унинг орқасида, унинг тагида сир-синоат шунчалар кўпки, уни ҳар қандай одам ўрганиши мушкулдир. Уни биз шунинг учун парда деймиз», Ана қаранг, хоҳланг шеъриятга мослаб ўйлаб кўринг, хоҳланг санъатга. Ота-боболаримиз биз чаладиган созларимизнинг дастасини биёбон деганлар. Дунёда энг мукаммал — соз инсон овози. Мана шу хазинани беҳуда куйларга, сўзларга сарфламаслигимиз керак. Шинавандаларнинг эшитиш қобилияти ҳам бир неъмат. Мен жуда-жуда истардимки, мусиқа мухлислари ҳам ҳар-хил олди-қочди нарсаларни эшитиб асабларини чарчатмасалар, мазмунмантиқсиз қўшиқлардан ўзларини сақласалар, фикрлашини саёзлаштирмасалар.

— Ўлмас ака, ҳар бир даврда, адабиётга, санъатга тўлқин-тўлқин бўлиб янги авлод кириб келган. Агар таъбир жоиз бўлса сиз қатори санъаткор, бастакорларни ўрта авлодга киритган бўлардим. Лекин мени бир нарса ташвишлантиради. Назаримда сўнгги пайтда бастакорлар камайиб кетаётгандай. Моҳир созандалар кўпу, лекин бастакорлар кам. Бу ҳолатни нима билан изоҳлаш мумкин.

— Умуман, санъатнинг барча турлари жумладан, хонандалик, бастакорлик ҳам одамга ғойибдан ато қилинган бўлса керак. Созанда ёки хонанда юқори камолотга етишгандагина бастакор бўлаоладн. Санъатда камолотга етиш нима? Халқимиз яратган мусиқий асарлардан имкон борича кўпроқ хабардор бўлиш ва бундан ташқари бизга қадимда бошқа халқлардан кириб келган оҳангларни яхши таҳлил қилабилиш, ўзга халқлар оҳангини бугунги кунда ўз халқимизга беришда миллий анъаналаримизга содиқ қолишдир. Мана шунга эришган одамгина камолотга етган ҳисобланади. Мен биринчи куйимни 20 ёшимда ёзган бўлсам, 25—26 ёшларимда бастакорликнинг кўп қирраларига ўзимча ақлим етиб самаралироқ ижод қила бошладим. Бу бирдан бўладиган нарса эмас. Ўрта авлод бастакорлари орасида оригинал нарсаларни ёзаётганлари менинг назаримда унчалик кўп эмас. Умуман бастакорлик ҳақида ўйлаб кўриш керак. Ҳақиқий бастакорларни дунёга келтириш учун ишни мусиқа мактабларидан бошлаш лозим. Мавжуд ўқув тартиботларини ўзгартириш керак.

— Европалашган тартиботни назарда тутаяпсизми? Қадриятларимиз тиклана борган сари ўзлигимизга қайтиш керак демоқчисизда?

— Ҳа. Чунки ёш бастакорларимиз қизиқ. Ўзимизнинг анъаналаримизни билишмайди. Айримлари машҳур бўлиш учун сохта шуҳратнинг кетидан қувадими ёки ўзидаги бор-йўқ хазинани шундан иборат, деб ўйлайдими билмадим, Турк, озор, ғарбдаги роклар ҳам қолмаяпти — ҳаммасини опкирволишиб, қаёқдаги яланғоч шеърларга куй басталашиб ижро этиб юришибди. Бу умрибоқий санъат эмас. Яратган қўшиқлари ҳам тезда элнинг назаридан қолиб кетади бундай бастакорларнинг.

— Халқ орасида генералликни орзу қилмаган аскар аскар эмас, деган ибора юради. Келажак орзуларингиз, режаларингиз билан ўртоқлашсангиз.

— Санъат шундай нарсаки, қанчалик кўп излансангиз олдингиздан шунчалик кўп билмаган нарсаларингиз чиқаверади. Демак, санъатда генералликни орзу қилиш хато. Менинг орзуларим аввало халқимиз қачонлардир яратган мақом асарларини тиклаш. Бу йўлда баъзи изланишларни қилдим. Мана яқинда радиода қўшиқчи қизимиз Муяссархон ижросида «Савти калон»ни ёздирдик. «Мўғулчаи сегоҳ»нинг XX аср бошларида ижро этилган нусхасини топиб бугунги кундаги нусхаларига солиштириб бир нарса яратган эдик, уни ҳам оҳанграбо тасмасига тушириш ниятимиз бор. Кейин мен табиатан янгилик қидирсам дейман. Масалан, ғижжакнинг очилмаган томонларини топиш ниятидаман. Ҳозир манзур созининг баъзи томонлари устида иш олиб бораяпман. Янги қўшиқ ва куйлар ёзиш режаларим бор. Хуллас, халқимизга имкони борича, кучим етганича асл нарсаларни қолдириш ниятидаман.

— Халқимиз таниқли санъаткор ва бастакорларнинг оиласи билан қизиқади. Газетхонларга оилангиз ҳақида гапириб берсангиз?

— Оилавий ҳаётим жуда кўп тенгдошларим, биродарларим қатори. Учта фарзандим бор. Рафиқам боғчада ишлайди ва ўзи ҳам қўшиқлар ижро этиб туради. Ота-онамиз оддий хизматчи бўлган. Онамиз фақат бола боқиб уйда ўтирганлар. Биз оилада ўнта фарзандмиз. Оллоҳга шукрки, ота-онамиз ҳали бардам, бу бизнинг бойлигимиз, суянчиғимиз.

— Сизни мусиқа ихлосмандлари номидан яқинда ҳукуматимиз томонидан берилган Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист унвони билан чин дилдан муборакбод этаман. Халқимиз сиздан келгусида кўплаб янги-янги қўшиқ ва куйлар кутади. Ижодий ишларингизга илҳом, оилангизга соғ-омонлик тилайман.

— Миннатдорман. Бу унвон менга катта масъулият юклайди.

БАЙРАМГА ТАКЛИФ ЭТАМИЗ

ТОШКЕНТДАГИ Улуғбек номли маданият ва истироҳат боғида 16 октябрь куни соат 12 да «Халқ сўзи» ва «Народное слово» газеталарининг байрами бошланади.

Ҳар икки муҳарририят таҳрир ҳайъати аъзолари ва ижодий ходимлари ўз муштарийлари билан учрашув чоғида журналистларининг бугунги юмушлари ҳақида сўзлаб берадилар, эртанги кун режалари билан ўртоқлашадилар, обуначиларнинг газеталар мазмун-мундарижасини яхшилаш хусусидаги таклиф-истакларига қулоқ берадилар. Таниқли маданият, адабиёт ва санъат намоёндалари, пойтахтнинг Чилонзор тумани меҳнат жамоалари вакиллари йиғилганлар ҳузурида маъруза қиладилар.

Байрам дастури ранг-баранг ва қизиқарли. Машҳур ижодий жамоаларининг концертлари бўлади, болалар боғчаларининг тарбияланувчилари, ҳаваскор артистлар ўз санъатларини намойиш этадилар. Боғ майдонларида савдо ярмаркалари уюштирилади, аттракцион ишлайди.

Чилонзор тумани ҳокимлиги, Улуғбек номидаги маданият ва истироҳат боғи дирекцияси, кўпгина саноат корхоналари жамоалари, тижорат тизимлари, маҳалла қўмиталари байрамни уюштириш ва ўтказишда фаол иштирок этадилар.

Тошкентликларни 16 сентябрь шанба куни «Халқ сўзи» ва «Народное слово» газеталарининг Улуғбек номидаги боғда (метронинг «Улуғбек бекати») ўтадиган байрамига таклиф этамиз.

ХОРАЗМ ВИЛОЯТИ. «Гурлан» қизчиқ» корхонаси гилам, трикотаж ва газмолдан тикилган маҳсулотлар ишлаб чиқаришга ихтисослашган. 200 дан кўпроқ ёшлар меҳнат қилаётган ушбу корхона эндиликда жамоа мулкига айлантирилди. Мулкка эгалик ҳисси жамоа аъзоларини янада унумлироқ ишлашга, ишлаб чиқаришни ривожлантиришнинг янгидан-янги имкониятларини излаб топишга даъват этмоқда. Улар туман аҳолисини ўз маҳсулотлари билан тўлиқ таъминлаб, савдо бозорини кенгайтиришга қарор қилишди. Ўз маҳсулотларини Навоий, Тошкент, Андижон шаҳарларидан олинадиган хомашёларга айрбошлашни режалаштирмоқда.

СУРАТДА: Корхонанинг гилам цехи.
Д. АБДИРАИМОВ олган сурат.

(ЎзА).

Спорт, спорт, спорт

«МУСТАҚИЛЛИК КУБОГИ»—МЕЗБОНЛАРДА

ТОШКЕНТДАГИ «Алпомиш» спорт саройида беш кун давом этган «Ўзбекистон Мустақиллиги кубоги» учун бокс бўйича халқаро турнир якунланди. Мусобақа байрамона ва кўтаринки руҳда ўтди. Гарчи турнирга назарда тутилган барча мамлакатлар спортчилари етиб келолмаган бўлсада, рингдаги жанглар профессионал турнирлардагидек қизиқарли кечди.

Аввало турнирни енгил вазнли боксчилар якунлашди. Финалда Ўзбекистон—3 жамоаси вакили Д. Хаитов ва С. Мўйдинов (Ўзбекистон—1) учрашишди. Рингда тўла устунлик қилган Хаитов очколар бўйича 5:0 ҳисобида ғалаба қозонди ва «Ўзбекистон Мустақиллиги кубоги»нинг биринчи совриндори бўлди. Ушбу оғирлик бўйича қатнашган боксчилар — Абинаш Кумар (Ҳиндистон) ҳамда Ф. Турдиев (Ўзбекистон—2) учинчи поғонага кўтарилишди.

Кейинги оғирлик бўйича рингга чиққан финалчиларни томошабинлар олқишлар билан кутиб олишди. Чунки, рингга жаҳон чемпионатининг кумуш медали соҳиби Ҳикматилла Аҳмедов чиққанди-да. Унинг финалдаги рақиби тожикистонлик спорт устаси Р. Раҳимов бўлди. Қизиқарли ўтган бу баҳсда Ҳикматилла очколар бўйича 4:1 ҳисобида ғалаба қилди. Мусобақанинг ёпилиш маросимида Ҳикматилла Аҳмедовга турнирнинг энг яхши боксчиси сифатида «Битош» фирмаси таъсис этган 500 доллар мукофот ҳам инъом этилди.

Финал учрашувлари ичида энг қизиқарлиси 67 кг. вазнлилар ўртасида бўлди. Жаҳон чемпионати иштирокчиси Н. Отаев (Ўзбекистон—1) ва Б. Аҳмедов (Ўзбекистон—2) рингда деярли тенгма-тенг кураш олиб боришди. Лекин ҳакамлар Н. Отаевни бу жангда (3:2) ғолиб деб топишди. Мусобақа якунида боксчиларнинг финалдаги маҳоратли жангги инобатга олиниб, ҳар бирига 200 доллардан мукофот берилди.

Энг катта мукофотни (1000 доллар) Афғонистон элчихонаси ўз боксчиси, 71 кг вазнлилар баҳсида учинчи ўринни эгаллаган Муҳаммаджаводга берди.

Мусобақада юртимиз спортчилари барча вазнлар бўйича юқори поғонага кўтарилишди. Табиийки, умумжамоа ҳисобида ҳам вакилларимиз биринчи бўлишди. Россия боксчилари иккинчи ўринни эгаллашди.

Қолган барча вазнлар бўйича кўрсаткичлар қуйидагича бўлди:

54 кг. 1. У. Сиддиқов (Ўзбекистон — 1). 2. М. Чекунов (Россия).

57 кг. 1. М. Абдуллаев (Ўзбекистон — 1). 2. Н. Абдураимов (Ўзбекистон — 2).

60 кг. 1. С. Тошматов (Ўзбекистон —3). 2. А. Галяух (Бошқирдистон). 3. З. Чангарев (Қирғизистон) — Д. Каримов (Ўзбекистон — 3).

63,5 кг 1. Ф. Бакиров (Ўзбекистон—3) 2. К. Бойназаров (Ўзбекистон—2) 3. Б. Адамбеков (Қозоғистон) — Х. Тўраев (Ўзбекистон —1)

67 кг. 3. У. Мамбетов (Қирғизистон) — Х. Зокиров (Ўзбекистон—3).

71 кг. 1. И. Бердиев (Ўзбекистон—1) 2. М. Иминжонов (Қирғизистон) 3. Муҳаммаджавод (Афғонистон) — М. Галимов (Бошқирдистон).

75 кг. 1. Д. Ербеков (Ўзбекистон—1) 2. Д. Шунин (Қирғизистон) 3. Р. Умархўжаев (Ўзбекистон—2) — Б. Жабборов (Ўзбекистон—3).

81 кг. 1. Панарин (Ўзбекистон—1) 2. А. Элдукаев (Россия) 3. Ғ. Ибрагимов (Ўзбекистон—2) —П. Шахбазов (Ўзбекистон—3).

91. кг. 1. А. Авезбаев (Ўзбекистон—1) 2. Р. Иваненко (Россия) 3. А. Хафизатжиев (Ўзбекистон—2) — П. Черномаз (Ўзбекистон — 3).

Р. ЖУМАЕВ.

ОЧКОЛАР, ВОҚЕАЛАР, НАТИЖАЛАР...

БИРИНЧИ лига жамоалари навбатдаги тур учрашувларини ўтказишди. Турнир пешқадами Марғилоннинг «Атласчи» жамоаси учинчи ўринда бораётган Когоннинг «Локомотив» клубини қабул қилди. Мухлислар олдинги турларда «Савай»ни 9:0, «Шаҳрихон»ни 6:0 ҳисобида мағлубиятга учратган «Локомотив» жамоасининг бу сафар ҳам шиддатли тўп суришини кутишганди. Бироқ майдон эгалари учрашувда тўла устунлик қилиб, 3:1 ҳисобида ғалаба қозонишди.

Олий лигага даъвогарлик қилаётган иккинчи бир жамоа — «Сурхон» ўз майдонида Зарафшоннинг «Прогресс» клубини мағлубиятга (3:0) учратиб, мавқеини янада мустаҳкамлаб олди.

Ҳозирча «Атласчи»да 40, «Сурхон»да 36, «Боғдод»да 34, «Локомотив»да 33 очко бор. Бугунги «Боғдод» ва «Локоматив» ўртасидаги учрашув қизиқарли ўтиши кутиляпти. Ушбу учрашув олий лигага даъвогарлар сонини яна биттага камайтирса ажаб эмас.

Қолган учрашувлар қуйидаги натижалар билан тугади.

«Насаф» (Қарши) — «Зарафшон» (Навоий) — 4:1, «Ситора» (Бухоро) —«Кимёгар» (Чирчиқ)—0:0, «Машъал» (Муборак)— «Маъдани» (Бекобод) —3:0, «Боғдод» — «Олмалиқ» — 3:1, «Савай» (Қўрғонтепа) — «Норин» (Ҳаққулобод) — 2:1, «Шаҳрихон» — «Бахт» (Тўрақўрғон) — 0:0.

Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия институти жамоаси педагогика факультетининг декани доцент Т. Юнусовга ва доцент Ю. Юнусовага волидаи муҳтарамалари

Муборак АКБАРОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

● ТЕЛЕФОНЛАР:
маълумот учун 33-07-48;
эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608.

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси.

Бош муҳаррир: Анвар ЖУРАБОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ, Эсирган ВОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Эркин ВОХИДОВ, Миракмал МИРАЛИМОВ, Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ, Лев ПАК (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Людмила ПОРФИРЬЕВА, Қулаҳмад РИЗАЕВ, Александр ТЮРИКОВ, (масъул котиб, «Народное слово»), Шавкат ЯҲЁЕВ, Пиримқул ҚОДИРОВ, Муҳаммаджон ҚОРАБОЕВ, Сандаҳрор ҒУЛОМОВ.

● МАНЗИЛИМИЗ:
70000, ГСП
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 19-уй.

Навбатчи муҳаррир — А. Бойқўзиев.
Навбатчи—И. Худоёров.

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 0001. Буюртма Г — 599. 93616 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А — 2. Босишга топшириш вақти — 21.00 Босишга топширилди 23.55.

Ўзбекистон Республикаси Президенти девонининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 1 2 3 4 5 6